הלכה · משנה תורה · מפרשים · כסף משנה · ספר שופטים

כסף משנה על משנה תורה, הלכות אבל

רבנו יוסף קארו [מרן הבית יוסף]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

כסף משנה על משנה תורה, הלכות אבל

רבנו יוסף קארו [מרן הבית יוסף]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/כסף-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-אבל/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 6
הלכה א 6
הלכה ב 6
הלכה ג 6
הלכה ד 7
הלכה ה 7
הלכה ו 7
הלכה ז 7
הלכה ט 7
הלכה י 8
הלכה יא 8
פרק ב 8
הלכה א 8
הלכה ב 9
הלכה ג 9
הלכה ה 9
הלכה ו 9
הלכה ז 9
הלכה ח 10
הלכה ט 10
הלכה י 11
הלכה יב 11
הלכה יג 11
הלכה יד 11
הלכה טו 13
פרק ג 14
הלכה א 14
הלכה ד 15
הלכה ו 15
הלכה ז 16
הלכה ח 16
הלכה ט 16
הלכה י 17
הלכה יא 17
הלכה יב 17
הלכה יג 17
הלכה יד 17
פרק ד 18
הלכה א 18
הלכה ב 18
הלכה ג 18
הלכה ד 18
הלכה ה 19
הלכה ו 19
הלכה ז 19
הלכה ט 19
פרק ה 20
הלכה א 20
הלכה ב 20
הלכה ג 20
הלכה ד 21
הלכה ה 21
הלכה ו 21
הלכה ז 21
הלכה ח 21
הלכה ט 21
הלכה י 22
הלכה יא 23
הלכה יב 23
הלכה יג 24
הלכה יד 24
הלכה טז 24

הלכה יז 24
הלכה יח 24
הלכה יט 25
הלכה כ 25
פרק ו 25
הלכה ב 25
הלכה ג 25
הלכה ד 26
הלכה ה 27
הלכה ו 28
הלכה ח 29
הלכה ט 29
הלכה י 29
הלכה יא 29
הלכה יב 30
הלכה יג 30
פרק ז 30
הלכה א 30
הלכה ג 31
הלכה ד 31
הלכה ה 32
הלכה ו 32
הלכה ז 33
הלכה ח 33
פרק ח 33
הלכה א 33
הלכה ב 33
הלכה ג 34
הלכה ד 34
הלכה ה 34
הלכה ו 34
הלכה ז 35
הלכה ח 35
הלכה ט 36
הלכה י 36
פרק ט 36
הלכה א 36
הלכה ב 36
הלכה ג 37
הלכה ד 38
הלכה ה 38
הלכה יא 38
הלכה יב 39
הלכה יג 40
הלכה יד 40
הלכה טו 40
פרק י 40
הלכה א 40
הלכה ב 41
הלכה ג 42
הלכה ה 43
הלכה ו 44
הלכה ז 44
הלכה ח 44
הלכה ט 44
הלכה י 45
פרק יא 45
הלכה א 45
הלכה ב 45
הלכה ג 45
הלכה ד 46
הלכה ה 46
הלכה ו 46
הלכה ז 46

הלכה ח 47
פרק יב 47
הלכה א 47
הלכה ב 48
הלכה ג 48
הלכה ד 48
הלכה ה 48
הלכה ו 48
הלכה ז 48
הלכה ח 48
הלכה ט 49
הלכה י 49
הלכה יא 49
הלכה יב 49
פרק יג 50
הלכה א 50
הלכה ג 50
הלכה ד 50
הלכה ה 50
הלכה ו 50
הלכה ח 50
הלכה ט 51
הלכה י 51
הלכה יא 51
הלכה יב 51
פרק יד 51
הלכה א 51
הלכה ב 51
הלכה ג 52
הלכה ד 52
הלכה ה 52
הלכה ו 52
הלכה ח 52
הלכה י 52
הלכה יא 52
הלכה יב 53
הלכה יג 53
הלכה יד 53
הלכה טו 53
הלכה טז 53
הלכה יז 53
הלכה יח 53
הלכה יט 53
הלכה כ 54
הלכה כא 54
הלכה כב 54
הלכה כד 54
הלכה כה 54
הלכה כו 54

פרק א

הלכה א

מצות עשה להתאבל על הקרובים. דעת הגאונים כדעת רבינו וכן דעת הרי"ף והרמב"ן אע"פ שר"ת ור"י חולקין ומ"מ הראיה שהביא רבינו ממה שנאמר ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה' יש לתמוה עליה שבמקרא לא צוה שיתאבלו אלא שאמר אהרן שלא ייטב בעיני ה' שיאכל חטאת באותו יום ובספר המצות שלו כתב המצוה ל"ז היא שנצטוו הכהנים שיטמאו לקרובים וזה בעצמו הוא מצות איבול כלומר כל איש מישראל חייב להתאבל על קרוביו כלומר ששה מתי מצוה ולחזק חיוב זה ביאר אותו בכהן שהוא מוזהר על הטומאה שיטמא על כל פנים כשאר ישראל כדי שלא יחלש דין אבילות וכבר התבאר שאבילות יום ראשון דאורייתא ובביאור אמרו במועד קטן אינו נוהג אבילות ברגל אי אבילות דמעיקרא היא אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד הנה כבר התבאר שחיוב אבילות הוא מ"ע אמנם ביום ראשון לבד והשאר דרבנן ואפילו הכהן חייב לנהוג ביום ראשון ויטמא לקרוביו והבן זה עכ"ל. וגם על ראיה זו יש לתמוה שטומאה ענין אחד ואבילות ענין אחר ואם צוה שיטמא לקרוביו אין במשמע זה שיתאבל עליהם:

ואין אבילות מן התורה וכו'. כ"כ הרי"ף והרמב"ן וכן הרשב"א דלא אמרו הגאונים אלא ביום מיתה והוא עצמו יום הקבורה.

ומ"ש אבל שאר השבעה ימים אינו דין תורה אע"פ שנאמר בתורה ויעש לאביו אבל שבעת ימים ניתנה תורה ונתחדשה הלכה ומרע"ה תיקן להם לישראל וכו':

הלכה ב

מאימתי יתחייב אדם באבל וכו'. בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ז) ת"ר מאימתי כופין המטות משיצא מפתח ביתו דברי ר"א ר' יהושע אומר משיסתם הגולל וידוע דהלכה כר' יהושע וסתימת הגולל היינו לאחר שיתנו המת בקבר וימלאו הקבר עפר.

ומ"ש אבל כל זמן שלא נקבר המת אינו אסור בדבר מהדברים שאבל אסור בהם ומפני טעם זה רחץ דוד וסך כשמת הילד טרם שיקבר. כתב הטור שכ"כ הרי"ץ בן גיאת ושהרמב"ן חלוק עליו:

הלכה ג

הרוגי מלכות וכו'. באבל רבתי פ' שני וכתב הרמב"ן ז"ל והר' יונה והרא"ש והמרדכי בשם ר"י דה"מ כגון הרוגי ביתר שהיתה גזירת מלכות עליהם מחמת שנאה ולא מחמת ממון וכיון שכן אינה עשויה להבטל ומפני כך חל עליהם אבילות מיד שנתיאשו מלבקש אבל מי שלא הניחו השלטון לקבור עד שיפדוהו בממון הרבה לא חל עליהן אבילות

דכיון דבממון הדבר תלוי אפשר שאח"כ יתפייס בדמים מועטים ומפני כך לא חל עליהם אבילות ואפשר שלזה נתכוון רבינו במ"ש הרוגי מלכות שאין מניחין אותם להקבר דמשמע שכן משפטי המלכות שאין מניחין אותם להקבר ואינו הדבר התלוי בממון אלא בחסדי המלך שיתן רשות:

הלכה ד

מי שטבע בנהר וכו'. ג"ז באבל רבתי (שם) כתוב בעיטור בשם תשובת הרי"ף מי שטבע במים שאין להם סוף אין היתר לאשתו וכיון דבחזקת קיים מסתברא דלא נהיג אבילותא והא דתניא באבל רבתי טבע בנהר או שנפל בים מאימתי מונין לו משנתייאשו לבקש איכא למימר שנפל ומת או שנפל למים שיש להם סוף עכ"ל:

הלכה ה

מי שדרכן לשלוח המת וכו'. בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ב) אמר להו רבא לבני מחוזא אתון דלא אזליתו בתר ערסא מכי מהדריתו אפייכו מבבא דאבולא אתחילו ומנו:

הלכה ו

הנפלים אין מתאבלין עליהן. מתבאר ממה שיבא בסמוך.

ומ"ש וכל שלא שהה ל' יום באדם ה"ז נפל. בפ' ר"א דמילה (שבת דף קל"ה) אמר רשב"ג כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל וכו' הא לא שהה ספיקא הוי ואיפסיקא התם בגמ' הלכתא כוותיה הילכך לגבי אבילות דרבנן הוא הוי ספיקא לקולא.

ומ"ש אפילו מת ביום ל' וכו'. הכי אסיק רב אשי בפ' יש בכור (בכורות דף מ"ט):

הלכה ז

ומ"ש ואם נודע בודאי שנולד לתשעה חדשים גמורים אפילו מת ביום שנולד מתאבלים עליו. הכי אמרינן בפ' ר"א דמילה ובפ' יוצא דופן (נדה דף מ"ד:) וכתבו הגהות בשם רש"י דלא קים לן בדבר זה כלל אלא שלא שמשה עם בעלה כל ימי עיבורה:

ומ"ש בן ט' שנולד מת ובן ח' שמת וכו'. באבל רבתי פ"ק מחותך מרוסס נפלים ובן ח' חי בן ט' מת אין מתעסקין עמו בכל דבר. ומשמע לרבינו דבכלל אין מתעסקין עמהם בכל דבר הוי שאין מתאבלים עליהן:

ועל מ"ש רבינו ובן ח' שמת אפילו לאחר ל' יום. כתב הראב"ד זה אינו מחוור וכו'. וה"ה בפ"א מהל' יבום כתב טעם לדברי רבינו:

הלכה ט

כל הרוגי מלכות אף על פי שנהרגו בדין המלך וכו' הרי אלו מתאבלין עליהם. ומ"ש ממונם למלך. בסוף פרק נגמר הדין (סנהדרין דף מ"ח:):

ומ"ש אבל כל הרוגי ב"ד וכו' עד שיתעכל הבשר. משנה שם:
ומ"ש ממונם ליורשיהם. שם:

הלכה י

כל הפורשים מדרכי צבור וכו'. באבל רבתי פרק שני.
ומ"ש וכן האפיקורסין והמוסרים. כל אלו בכלל פורשים מדרכי צבור:

הלכה יא

המאבד עצמו לדעת וכו'. באבל רבתי בפרק ב' המאבד עצמו לדעת אין מתעסקין עמו בכל דבר וכו' אין קורעין עליו ואין חולצין ולא מספידין עליו אבל עומדים עליו בשורה ואומרין עליו ברכת אבלים מפני שהוא כבוד החיים וכללו של דבר כל שהוא כבוד חיים מתעסקין בו כל שאינו כבוד של חיים אין הרבים מתעסקין עמו לכל דבר וסובר רבינו דאבילות אינו מדברים של כבוד החיים והרמב"ן חולק בדבר:
ואיזהו המאבד עצמו לדעת וכו' עד סוף הפרק. שם:

פרק ב

הלכה א

אלו שאדם חייב להתאבל עליהם דין תורה. בפרק ואלו מגלחין (מועד קטן דף כ' ע"ב) ת"ר כל האמור בפרשת כהנים שכהן מיטמא להם אבל מתאבל עליהם ואלו הן אשתו אביו ואמו אחיו ואחותו בנו ובתו הוסיפו עליהם אחיו ואחותו הבתולה מאמו ואחותו הנשואה בין מאביו בין מאמו. וא"ת מאחר שרבינו סובר דמדין קרובים שהכהן מיטמא להם למדנו שמתאבלים עליהם כמ"ש בתחלת הלכות אלו ואשתו כתובה באורייתא לענין טומאת כהן דכתיב כ"א לשארו הקרוב אליו ואמרינן בפ' האשה רבה (יבמות דף צ') ובפרק כיצד (דף כ"ב) שארו זו אשתו וברי"פ טבול יום אמרו שמתה אשתו של יוסף הכהן וטמאוהו על כרחו וכ"כ רבינו לקמן בפרק זה אשתו של כהן מתטמא לה והיינו ודאי מדאורייתא וכן משמע עוד מדבריו רפ"ג וא"כ למה כתב שאינו מתאבל עליה מן התורה ואפשר לומר דרבינו אזיל לטעמיה שסובר שכל דבר שאינו מפורש בתורה ממש אע"פ שדינו דין תורה מיקרי מד"ס ואשתו אינה מפורש בתורה דשארו אינו מוכרח שיהא פירוש אשתו שהרי אונקלוס תרגם לשארו לקריביה דקריב ליה:
ומ"ש וכן האשה על בעלה. כך כתבו הרמב"ן והרא"ש וטעמא דכיון דאבלות כטומאה כשם שהאשה מטמאה לבעלה כך היא מתאבלת עליו:

הלכה ב

ומ"ש ואם היתה אחותו וכו'. כתב הרמב"ן על זה בתורת הבית זה לא ידענו לו צד סמך ומקום טענה:

הלכה ג

בנו או אחיו הבא מן השפחה ומן הנכרית. כ"כ הרמב"ן והרא"ש וטעמא מפני שכך הדין לענין טומאה כתב אינו מתאבל עליהם כלל כלומר אפילו מדבריהם:

ומ"ש וכן מי שנתגייר וכו'. הוא נלמד מדין בנו מן השפחה ומן העכו"ם ועוד דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי:

וכן אשתו ארוסה אינו מתאבל עליה וכו'. בפ' ד' אחין (יבמות דף כ"ט:) אשתו ארוסה אינו אונן עליה ואינה אוננת עליו ומשמע לרבינו דה"ה לאבילות:

הלכה ה

(ד-ה) **כל קרובים שהוא חייב להתאבל עליהם וכו' עד אין מתאבלין זה על זה**. בפ' אלו מגלחין (מועד קטן דף כ':) ובפ"ק דכתובות (דף ד':).

ומ"ש וכן יראה לי שאם מתה אשת קרובו וכו'. כך כתבו הגהות בשם רש"י ז"ל:

כתב הרמב"ן והרא"ש והגהות דהאידנא נהגו להקל באבילות של המתאבלים עליהם וסומכים על זה שאינו אלא בשביל כבוד האבל ואם רצה האבל למחול על כבודו אינו צריך להתאבל עמו והאידנא כל האבלים נוהגין למחול על כבודם:

הלכה ו

כמה חמורה מצות אבילות וכו'. לטעמיה שכתב בספר המצות שלו שכתבתי בתחלת הלכות אלו אזיל:

לה יטמא מצות עשה שאם לא רצה להיטמא וכו'. בריש פרק טבול יום (זבחים דף ק'):

ומה שכתב במה דברים אמורים בזכרים וכו': **כתב** הראב"ד קשיא הא דתניא וכו'. והרמב"ן כתב על דברי רבינו ולפי זה הא דתניא לא מטמאה לו לאו דוקא בארוסה אלא שיטפיה נקט אבל לא נתברר לי מהיכן יצאה לרב זאת הסברא ושמא הוא דורש בזה כל שישנו בלא יטמא ישנו ביטמא והני נשי הואיל וליתנהו בלא יטמא ליתנהו במצות יטמא א"נ כי כתיב בני אהרן ולא בנות אהרן אכוליה עניינא כתיב ובסוף דבריו כתב והדברים צריכין לימוד והרא"ש כתב שלא נתיישבו לו דברי הרמב"ם כי הרבה צריך ראיה לפטור נשים מהמצוה זאת:

הלכה ז

אשתו של כהן מתטמא לה על כרחו וכו'. בר"פ טבול יום:

ומ"ש ואינו מטמא לה אלא מד"ס. אזדא לטעמיה שכתבתי בתחלת פרק זה אצל מ"ש ומדבריהם שיתאבל האיש על אשתו הנשואה:

ומ"ש עשאוה כמת מצוה שאין לה יורש אלא הוא וכו'. בר"פ האשה רבה (יבמות דף פ"ט:) מאימתי יורש אדם את אשתו קטנה וכו' ויורשה ומטמאה לה וכו'. והא הכא דמדאורייתא אביה מטמא לה ומדרבנן מטמא לה בעל משום דה"ל מת מצוה ומי הויא מת מצוה והתניא איזהו מת מצוה כל שאין לו קוברים קורא ואחרים עונין אותו אין זה מת מצוה ה"נ כיון דלא ירתי לה קריא ולא ענו לה ומשמע שלא הוצרכו לכן אלא באשתו קטנה אבל בגדולה מדינא מטמא לה דכתיב כ"א לשארו וי"ל דכיון דקריא ולא ענו לה שייך נמי בגדולה נקט טעמא דשויא בכולהו:

ומ"ש ואינו מטמא אלא לנשואה בלבד וכו'. בפרק ארבעה אחין (יבמות דף כ"ט:) אשתו ארוסה לא אונן ולא מטמא לה:

הלכה ח

וכן כל אותן שאמרו וכו'. ברייתא בת"כ כתבוה הרי"ף והרא"ש בעמיו בזמן שהם עושין מעשה עמיו ולא שפירשו מדרכי צבור:

ומ"ש והנפלים. בתורת כהנים ולבנו ולבתו יכול אפילו נפלים תלמוד לומר לאביו ולאמו מה אביו ואמו של קיימא אף בנו ובתו של קיימא יצאו נפלים:

ומ"ש והמאבד עצמו לדעת. נראה שהטעם שמאחר שנדחית הטומאה כדי שיתאבל כיון שסובר רבינו שאין מתאבלים עליו ממילא משמע שאין מטמא לו וזה טעם שייך גם בהרוגי ב"ד:

ועד מתי מצווה להתטמא לקרוביו וכו'. באבל רבתי פרק עד אימתי מטמא להם ר"מ אומר כל אותו היום ר"ש אומר עד שלשה ימים ר' יהודה אומר משום ר' טרפון עד שיסתם הגולל מעשה שמת ר"ש בן יהוצדק בלוד ובא רבי יוחנן אחיו מהגליל וכו' ובאו ושאלו את ר' טרפון וחכמים אמרו להם יטמא ומשמע דהלכה כרבי יהודה משום רבי טרפון דהלכה כרבי יהודה לגבי ר"מ ולגבי ר"ש וכל שכן הכא דמשום ר' טרפון קאמר לה ועוד דחכמים סברי כר' טרפון וכן פסקו הרמב"ן והרא"ש:

הלכה ט

אשתו הפסולה אינו מטמא לה. בפרק האשה רבה (יבמות דף צ':) ובפ"ב דיבמות (דף כ"ב:) יליף לה מקרא:

ומ"ש לפיכך מי ששמעה שמועה שמת בעלה וכו'. משנה בפרק האשה רבה (יבמות דף פ"ז:):

ומ"ש אבל מטמא לאמו אע"פ שהיא חללה. בת"כ דריש לה מקרא:
ומ"ש וכן מטמא לבנו ולבתו וכו' אע"פ שהם פסולים אפילו היו ממזרים וכו'. בפ"ב דיבמות (דף כ"ב:):

הלכה י

אחותו הנשואה אינו מטמא לה וכו'. איכא למידק מאחר דאפילו לארוסה אינו מטמא כמ"ש רבינו לקמן בסמוך אמאי איצטריך למיכתב דאינו מטמא לנשואה. וי"ל דמשום דארוסה אם נתגרשה מטמא לה קאמר דבנשואה לעולם אינו מטמא לה אפילו נתגרשה:
ומ"ש הבתולה פרט לאנוסה ומפותה וכו'. בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף ס') תנו רבנן אחותו ארוסה ר"מ ורבי יהודה אומרים מטמא לה ר' יוסי ור"ש אומרים אינו מטמא לה אנוסה ומפותה ד"ה אינו מטמא לה ומוכת עץ אינו מטמא לה דברי ר"ש וכו' מ"ט דר"מ ור' יהודה דדרשי הכי ולאחותו הבתולה פרט לאנוסה ומפותה יכול שאני מוציא אף מוכת עץ ת"ל אשר לא היתה לאיש מי שהוויתה על ידי איש יצתה זו שאין הוויתה ע"י איש הקרובה לרבות את הארוסה אליו לרבות את הבוגרת ור"ש ורבי יוסי וכו' דדרשי הכי ולאחותו הבתולה פרט לאנוסה ומפותה ומוכת עץ אשר לא היתה פרט לארוסה שהיתה הקרובה לרבות ארוסה שנתגרשה אליו לרבות את הבוגרת ופסקו הפוסקים כרבי יוסי ור"ש לגבי ר"מ ור' יהודה ובמוכת עץ פסקו דלית הלכתא כר"ש לגבי ר' יוסי ור' יהודה ור"מ.
ומ"ש אע"פ שהיא ארוסה לכהן:

הלכה יב

אחיו ואחותו מאמו וכו'. בתורת כהנים:

הלכה יג

הספיקות אינו מטמא להם שנאמר לה יטמא וכו'. ברייתא בת"כ וכתבוה הרי"ף והרמב"ן והרא"ש:

הלכה יד

אין הכהן מיטמא לאבר מן החי מאביו וכו': **כתב** הראב"ד א"א הרב אינו פוסק כן עכ"ל. ועתה אבאר הנה כתב הרי"ף בהלכות טומאה לה יטמא ואינו מטמא על איבריה שאין אדם מטמא על אבר מן החי מאביו אבל מטמא על עצם כשעורה מאביו וכתב עליו הרמב"ן ולא מחוורא שמעתתיה דגרסינן בפ' ג' מינין (נזיר דף מ"ג:) א"ר חסדא אמר רב נקטע ראשו של אביו אינו מיטמא לו מ"ט דאמר קרא לאביו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר פירוש ואע"פ שמצא ראשו כיון שאינו כברייתו אינו מטמא [לו ואקשינן עלה

דרב מהא מתניתא לה יטמא לה הוא מיטמא ואינו מיטמא לאיבריה] שאינו מיטמא על אבר מן החי של אביו אבל מטמא על עצם כשעורה מן המת של אביו קשיא לרב ומסקנא דרב דאמר כי האי תנא דתניא מעשה שמת אביו של רבי צדוק בגינזק ובאו והודיעוהו לאחר ג' שנים ובא ושאל את ר' יהושע בן אלישע וארבעה זקנים ואמרו לאביו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר וקי"ל מעשה רב [ועוד דרבים נינהו] ועוד כיון דלא אשכחן אמורא דפליג עליה דרב חסדא אמר רב קי"ל הלכה כבתראי עכ"ל. והרא"ש כתב שמ"ש הרי"ף אבל מטמא הוא על עצם כשעורה של אביו ע"כ לומר דהיינו דוקא ע"י חזרה שאם כבר נטמא לקבור את אביו ונחסר עצם כשעורה חוזר עליו ומטמא לו לקברו ואתי כר"י דפליג התם אר' יהושע בן אלישע וארבעה זקנים דאל"כ אתי דלא כמאן והקשה עליו למה פסק כיחידאה נגד ר' יהושע בן אלישע וארבעה זקנים ועוד כי עשו מעשה ומעשה רב ועוד כי שיטת הגמרא בכל מקום דהלכה כאמוראי גם כי יפסוק דלא כסתם מתניתין כ"ש הכא דרב חסדא ס"ל כרבים ועוד דבדאורייתא אזלינן לחומרא ולא יטמא לו עכ"ל. ודעת רבינו כהרמב"ן והרא"ש והלכה כרב חסדא אמר רב:

ודע דסוגיא דפ' ג' מינים הכי איתא אמר רב חסדא אמר רב נקטע ראשו של אביו אינו מטמא לו מ"ט דאמר קרא לאביו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר וכו' מיתיבי לה יטמא לה הוא מטמא ואינו מטמא לאיבריה לפי שאינו מטמא לאבר מן החי של אביו אבל מחזיר הוא על עצם כשעורה מאי מחזיר הוא על עצם כשעורה לאו למימרא דאי מחסר פורתא לא ההיא ר"י היא דתניא ר' יהודה אומר לה הוא מטמא ואינו מיטמא לאיבריה שאינו מטמא על אבר מן החי של אביו אבל מטמא הוא לאבר מן המת של אביו והתניא וכו' כראב"י לה מטמא ואינו מטמא לאיבריה פרט לכזית מן המת וכזית נצל ומלא תרווד רקב יכול לא יטמא לשדרה וגולגולת ולרוב בנינה ולרוב מניינה כתיב ואמרת אליהם הוסיף לך הכתוב טומאה אחרת וכו' ההיא נמי ר"י היא ורב דאמר כי האי תנא דתניא מעשה שמת אביו של רבי צדוק בגינזק וכו' ובא ושאל את רבי יהושע בן אלישע וארבעה זקנים ואמרו לאביו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר. ופירש"י נקטע ראשו של אביו אע"פ שהראש בצד הגוף הואיל וכבר נקטע אינו מטמא וכו' בזמן שהוא שלם שלא נתפרדו איבריו זה מזה ולא בזמן שהוא חסר כגון זה שנקטע ראשו. מאי מחזיר הוא על עצם כשעורה דאילו מחסר פורתא כלומר דבשעה שנגע בה ברישא הוה חסר להך עצם פורתא [כשעורה] ואפילו הכי היה מותר ליטמא בה וקשיא לרב חסדא דהא סתמא לדברי הכל היא. לא ההיא רבי יהודה היא דתניא הכי גרסינן רבי יהודה אומר לה יטמא ואינו מטמא לאיבריה לפי שאין אדם מטמא על עצם כשעורה

מאביו וכו' כלומר לאיברים הוא דאינו מטמא בין בחייו בין במותו לפי שאין אדם מטמא תחלה על עצם כשעורה מאביו לפי שלא התירה תורה ליטמא אלא בדבר שעיקר הגוף בו אבל מטמא הוא לעיקר הגוף לכתחלה ואם נחסר הוא הולך ובודק אחריו ואפילו על עצם כשעורה ואנא אמינא כרבנן דפליגי עליה דרבי יהודה וכו' וספרים שכתוב בהם לפי שאינו מטמא לאבר מן החי של אביו אבל מיטמא לאבר מן המת של אביו שבשתא היא וכו' והתני רב כהנא כראב"י כלומר בברייתא דראב"י וכו' הוסיף לך טומאה אחרת דבשדרה ורוב בניינה כגון שתי שוקים וירך אחת וברוב מנינה כגון קכ"ה איברים הימנה שיכול ליטמא וכו'. ובא ושאל את ר' יהושע וכו' מהו ליטמא ולהביאו בקברי אבותיו וכו' ולא בזמן שהוא חסר ולאחר שלש שנים א"א לו שאינו חסר עכ"ל. כתבתי כל זה לשתי תועליות. האחת כדי שיתבארו דברי רבינו ויובנו יפה. השנית להתבונן מתוך סוגיא זו שיש מקום להשיב בעד הרי"ף ממה שהשיגו עליו לומר דפסק כיחידאה דהיינו רבי יהודה דאיכא למימר דלאו יחידאה הוא דהא ראב"י סבר כוותיה ואע"ג דהכא הוו תרי ורבי יהושע בן אלישע וארבעה זקנים הוה ליה חמשה הני תרי עדיפי משום דהוו מרי גמרא טפי מאינך ועוד דמשנת ראב"י קב ונקי ומה שכתבנו דלא אשכחן אמורא דפליג עליה דרב חסדא איכא למימר דרב כהנא פליג עליה דמאחר דהוה תני כדראב"י משמע דהכי ס"ל ואע"ג דרב חסדא משמיה דרב קאמר לה אפשר שהרי"ף לא היה גורס אמר רב ואפילו אי גריס ליה אפשר דאליבא דההוא תנא דגינזק קאמר וליה לא סבירא ליה ואשכחן דכוותה בריש שבועות גבי פלוגתא דר"י ור"ל ומ"מ לענין מעשה מאחר שרבינו והרמב"ן והרא"ש מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן וכ"ש שהם מחמירין בשל תורה. ונשאר לדקדק בדברי רבינו שכתב וכן שאר קרובים דהא כ"ש הוא ואיך כתבו בלשון וכן ודוחק לומר דסד"א שהיה שום מיעוט באביו דוקא וגזירת הכתוב הוא קמ"ל:

הלכה טו

הטומאה לקרובים דחויה היא וכו' לפיכך אסור לכהן זה להתטמא למת ואפילו בעת שמתטמא לקרוביו וכו'. בפ' ג' מינים (נזיר דף מ"ב:) כהן שהיה לו מת מונח על כתפו והושיטו לו מתו ומת אחר ונגע בו יכול יהא חייב ת"ל להחלו מי שאינו מחולל יצא זה שמחולל ועומד והוינן בה מדתנן היה מטמא למתים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תטמא אל תטמא והוא מטמא חייב על כל אחת ואחת ואמאי והא מיטמא וקאי ואמר ר"ה נזיר שהיה עומד בבית הקברות והושיטו לו מתו ומת אחר ונגע בו חייב אמאי הא מיטמא וקאי ומפרקינן לה דכי אמרי' הושיטו לו מתו ומת אחר ונגע פטור בחיבורי אדם במת אבל פירש ממתו ונגע במת אחר חייב וטעמא משום דמוסיף טומאה

על עצמו שאדם כשהוא תפוס במת הנוגע בו כנוגע במת עצמו ונעשה אב הטומאה וכשפירש מן המת הוא עצמו אב הטומאה והנוגע בו ראשון לטומאה וכתבו הרמב"ן והרא"ש ולא תימא הא דקתני יכול יהא חייב ת"ל להחלו חיובא הוא דליכא הא איסורא איכא דתניא באבל רבתי היה עומד וקובר את מתו עד שהוא בתוך הקבר מקבל מאחרים וקובר פירש הרי זה לא יטמא נטמא בו ביום רבי טרפון מחייב ורבי עקיבא פוטר נטמא לאחר אותו יום הכל מודים שהוא חייב מפני שהוא סותר יום אחד והלכה כרבי טרפון דקי"ל סתם במתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם ותנן אמרו אל תטמא אל תטמא והוא מטמא חייב על כל אחת ואחת אע"ג דמיטמא וקאי ועוד דרב הונא דהוא אמורא קאי כוותיה ואף ר' עקיבא מודה דאסור דקתני רישא פירש הרי זה לא יטמא ולא פליג אלא בחיובא דפטר בו ביום ועוד דבמסכת נזיר שנו מחלוקתם להפך יצא ונכנס ר' טרפון פוטר ור' עקיבא מחייב א"ל ר' טרפון וכי מה הוסיף זה חילול על חילולו אמר ר' עקיבא בשעה שהיה הוא שם טמא טומאת שבעה פירש טמא טומאת ערב חזר ונכנס טמא טומאת שבעה פירוש הנוגע בו א"ל ר' טרפון כל הפורש ממך כפורש מחייו והרי לפי זה הלשון כ"ש שהדבר פשוט שהלכה כדברי המחייב הילכך אין הכהנים נכנסים לבית הקברות לקבור מתי מצוה שלהם שאפילו היה תפוס בהן בכניסה ובחיבורין מותר בהן להטמא לאחרים כשהוא פורש מהן לאחר קבורה נמצא מטמא לאחרים ואסור לפיכך משפחות כהונה עושים שכונת קבורה שלהם בסוף בית הקברות וכל שמת לו מת קובר בסוף השכונה כדי שלא יכנס לבית הקברות ולא יטמא בקברות אחרים ואע"פ שר"ת כתב דהלכה כר' עקיבא בההיא דאבל רבתי דנטמא בו ביום פטור ומותר הכהן להכניס מתו לבית הקברות ולקברו ואפילו ר"ע אוסר טומאה בו ביום מדבריהם גדול כבוד מתו שדוחה ל"ת דדבריהם והביא ראיה מפרק דם הנדה, הרמב"ן והרא"ש דחו ראייתו והעלו כדברי רבינו וכך נראה שהוא דעת התוספות בפרק דם הנדה:

פרק ג

הלכה א

כל כהן שנטמא למת וכו' הרי זה לוקה שנאמר לנפש לא יטמא בעמיו. פשוט הוא: **ומה שכתב ואחד הנוגע במת או המאהיל או הנושא. . ואחד המת ואחד שאר טומאות הפורשות מן המת וכו'**. בת"כ אין לי אלא המת מנין לרבות את הדם ת"ל לנפש ואומר כי הדם הוא הנפש מנין לרבות כל הטומאות הפורשות מן המת ת"ל ואמרת אליהם לרבות הטומאות הפורשות מן המת. ורבינו נראה שסובר דכיון דילפינן לדם ה"ה לשאר

טומאות הפורשות מן המת דמאי שנא ולא הוה צריך קרא למילף שאר טומאות הפורשות אלא אסמכתא בעלמא הוא:

הלכה ד

נכנס ויצא וחזר ונכנס וכו' וכן אם נגע במת והתרו בו וכו'. משנה פ' ג' מינין (נזיר דף מ"ב) ופ' בתרא דמכות (דף כ"א) היה מטמא למתים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תטמא אל תטמא והוא מטמא חייב על כל אחת ואחת:

ומה שכתב היה נוגע ולא פירש וכו'. שם בגמרא וכתבתיה בספ"ב:

הלכה ו

כהן גדול אינו מטמא לקרובים וכו'. בפ' ג' מינין (נזיר דף מ"ב:) אתמר אמר רבה אמר רב הונא מקרא מלא דבר הכתוב לא יטמא כשהוא אומר לא יבא להזהירו על הטומאה להזהירו על הביאה אבל טומאה וטומאה לא ורב יוסף אמר וכו' אמר רב הונא אפילו טומאה וטומאה איתיביה אביי נזיר שהיה עומד בבית הקברות והושיטו לו מת ונגע בו יכול יהא חייב ת"ל להחלו במי שאינו מחולל יצא זה שמחולל ועומד א"ל ותיקשי לך מתני' דתנן אמרו אל תטמא אל תטמא והוא מיטמא חייב על כל אחת ואחת ואמאי הא מיטמא וקאי אלא קשיא אהדדי ל"ק כאן בחיבורין כאן שלא בחיבורין פי' בעודו מחובר למת אם נגע במת אחר פטור משום דכתיב להחלו יצא זה שמחולל ועומד אבל אם פירש ממת זה ונגע במת אחר חייב ואמרינן בתר הכי אבל טומאה וטומאה לא דהא מיטמא וקאי טומאה וביאה נמי הא מיטמא וקאי וכו' אמר רבא הכניס גופו טומאה וביאה בהדי הדדי קא אתיין והא א"א דלא עייל אצבעתא דכרעיה ברישא ונחית להו טומאה ואסיקנא אלא אמר רב פפא כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו את המעזיבה דטומאה וביאה בהדי הדדי קא אתיין מר בר רב אשי אמר כגון דעייל כשהוא גוסס ונפק נשמה אדיתיב דטומאה וביאה בהדי הדדי קא אתיין וה"פ מ"ש טומאה וטומאה דהיינו אם בעודו נוגע במת זה נגע במת אחר פטור על השני משום דהא מיטמא וקאי טומאה וביאה נמי דהיינו בעוד שהיה מת על כתפו באהל המת פטור על הביאה משום דהא מיטמא וקאי דאי בנוגע במת ופירש ונכנס לאהל הא אפילו טומאה וטומאה לוקה שתים שהרי אין כאן מחולל ועומד וכך פירשו התוספות:

והשתא ה"ק

רבינו נגע או נשא לוקה אחת וה"ה אם נכנס לאהל אינו לוקה אלא אחת משום דכיון דהכניס ראשי אצבעות רגליו הוי כנוגע במת וביאה לא הוי עד דעייל גופיה נמצא שאחר שנגע במת בעודו נוגע בו בא אל האהל הוי מחולל ועומד ופטור על השני אבל אם נכנס

לאהל וישב שם עד שמת וכו' ה"ז לוקה שתים ודוקא בכה"ג דטומאה וביאה באין כאחד הוא דלוקה שתים ואם נטמא מקודם ופירש ואחר כך נכנס לאהל חייב אף משום לא יבא דהא אפילו בטומאה וטומאה אם פירש בינתיים חייב אף על השני:

הלכה ז

והראב"ד כתב על מ"ש רבינו נטמא מקודם וכו' א"א הא לא מיחוור וכו'. נראה שהוא ז"ל סבור דהא דאוקימנא כאן בחיבורין כאן שלא בחיבורין אליבא דרב יוסף הוא דאוקימנא הכי אבל לרבה שלא בחיבורין נמי פטר ורבינא סבור דאליבא דכ"ע אוקימנא הכי ואני בעניי לא ירדתי לעומק דברי הראב"ד דהא מגו דקשיין מתני' ובריית' אנו צריכין לחלק בין בחיבורין לשלא בחיבורין ואין רבה ולא שום אמורא יכול להכחיש זה:

ויש לדקדק למה באוקימתא דרב פפא ומר בר רב אשי הקדים רבינו האוקימתא המאוחרת וי"ל משום דהיא מילתא דשכיח טפי. וא"ת אמאי לוקה הרי כשנכנס לאהל לא נטמא ואחר כך כשמת המת או כשפרע עליו את גג השידה לא עשה מעשה ולמה ילקה והתוספות תירצו דהב"ע כשסייע הוא לפרוע גג השידה וצ"ל שהתרו בו כשסייע לפרוע המעזיבה ולפי זה נצטרך לומר דאוקימתא דעייל כשהוא גוסס בשתיכף שנכנס לשם מת הגוסס והתרו בו כשנכנס אל תכנס שהרי זה גוסס ומיד ימות ואפשר דמש"ה כתב רבינו עד שמת המת ולא כתב עד שמת הגוסס לרמוז על תכיפות מיתתו שכבר היה קרוב להקרא מת כשנכנס זה שם ועי"ל דכשנכנס באהל התרו בו הזהר מליכנס שמא ימות זה בעודך שם ובנכנס והוא בשידה תיבה ומגדל התרו בו אל תכנס שמא יבא אחר ויפרע עליך את המעזיבה ואע"ג דהתראת ספק היא רבינו פסק בפי"ו מהל' סנהדרין דשמה התראה:

הלכה ח

כהן שפגע במת מצוה וכו' אפילו כהן גדול חייב להטמא לו לקברו. ריש פרק כהן גדול ונזיר (דף מ"ז) ובגמרא יליף לה מקרא:

ומה שכתב ואי זהו מת מצוה אחד מישראל שהיה מושלך בדרך וכו' בד"א בשהיה הכהן לבדו וכו'. בפרק האשה רבה (יבמות דף פ"ט ע"ב):

ומה שכתב ודבר זה הלכה מפי הקבלה:

הלכה ט

היו כהן ונזיר וכו'. משנה ברפ"ז דנזיר (דף מ"ז) פלוגתא ופסק כחכמים:

ומה שכתב היה כ"ג וכהן הדיוט וכו'. שם.

ומ"ש וסגן עם משוח מלחמה וכו'. שם בעיא דאיפשיטא:

הלכה י

נשיא שמת הכל מיטמאין לו אפילו כהנים וכו'. בפסחים בפרק אלו דברים (פסחים דף ע':) בירושלמי פרק כהן גדול מהו שיטמא [כהן] לכבוד הנשיא כד דמך רבי יודן נשיאה וכו' אכריז רבי ינאי ואמר אין כהונה היום וטעמא מפרש התם עשו אותו כמת מצוה לפי שאין כבוד הנשיא ביורשים וקרובים אלא לכל אדם שיתעסקו בו הכל כקרובים ויטמאו לו והיינו דאמרינן בגמרא דידן פרק הנושא (כתובות ק"ג:) אותו היום שמת רבי בטלה כהונה ואמרינן נמי בפסחים פרק אלו דברים כגון שמת נשיא (ואיטמו ליה רוב ציבור). **ומה שכתב רבינו אפילו כהנים** נראה דהיינו לומר לא מיבעיא נזירים אלא אפילו כהנים:

הלכה יא

בנות אהרן לא הוזהרו על טומאת מת וכו' וכן החללים מותרין להטמא וכו'. בתורת כהנים:

הלכה יב

כהן קטן הרי הגדולים מוזהרים שלא יטמאו. בפ' חרש (קי"ד) אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים.

ומ"ש ואם בא להטמא מעצמו וכו'. שם ובפרק כל כתבי (שבת דף קכ"א) קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין עליו להפרישו:

ומה שכתב אבל אביו צריך לחנכו בקדושה:

הלכה יג

מת תופס ארבע אמות שלו לטומאה. בפרק משוח מלחמה (סוטה דף מ"ג מ"ד) אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב מת תופס ארבע אמות לטומאה וסובר רבינו שאין זה אלא מדרבנן.

ומה שכתב אבל אם נכנס לבית הקברות לוקה מן התורה:

הלכה יד

מותר לכהן להטמא בבית הפרס או בח"ל לדבר מצוה וכו'. בפ"ק דע"ז (דף י"ג):

ומ"ש וכן מיטמא בטומאה של דבריהם וכו'. בפרק מי שמתו (ברכות דף י"ט):

ומ"ש וכן מדלגין על ארונות של מתים וכו'. ג"ז שם ומפרש טעמא כדרבא דאמר ד"ת אהל שיש בו חלל טפח חוצץ בפני הטומאה ושאין בו חלל טפח אינו חוצץ ורוב ארונות יש בהם חלל טפח וגזרו על שיש בהם משום שאין בהם ומשום כבוד מלכים לא גזרו וכתבו התוספות והרמב"ן והרא"ש רוב ארונות יש בהם פותח טפח צ"ל שראש הארון פתוח שאם היה סתום אדרבא כי יש פותח טפח טמא אפילו בצד הריקן שבו כדתנן

פ"ז דאהלות נפש אטומה הנוגע בה מן הצדדין טהור פירוש בצד הריקן מפני שטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ואם היה מקום הטומאה טפח על טפח ברום טפח הנוגע בם מכל מקום טמא מפני שהוא כקבר סתום:
וכן מיטמא בטומאה של דבריהם לדון עם העכו"ם וכו'. ברייתא פרק קמא דע"ז (דף י"ג):

פרק ד

הלכה א

מנהג כל ישראל במתים ובקבורה כך הוא וכו': **ומ"ש ולא יהיו דמיהם וכו' ומכסין פני המת וכו'**. בסוף מ"ק:

הלכה ב

ומ"ש ואסור לקבור בתכריכין של משי וכו'. כן משמע באבל רבתי ובמ"ק:
ומ"ש אפילו לנשיא שבישראל. הכי משמע בסוף מ"ק (דף כ"ז):
ומ"ש וסובלין את המת על הכתף. אורחא דעלמא נקט אבל אם ירצו לנשאו בידיהם נושאין:

הלכה ג

ומ"ש ונושאי המטה וכו'. ירושלמי. ונ"ל דהיינו דוקא בזמנם שהיו להם אנשים מיוחדים לשאת את המטה אבל האידנא שאין לנו כתפים מיוחדים אלא הכל מסייעים לישא לית לן בה ומיהו מדיהיב טעמא משום דנמצא מתעכב מן המצוה משמע דאף לדידן נמי אבל מתוך שלא נהגו להקפיד בכך נראה כלשון ראשון:

הלכה ד

ומ"ש וחופרין בעפר מערות. בירושלמי פ"ק דמ"ק בראשונה היו קוברין אותם במהמורות:
ומ"ש ועושין כוך בצד המערה. בפרק המוכר פירות (בבא בתרא דף ק':).
ומ"ש ופניו למעלה. בפ' הספינה (בבא בתרא דף ע"ג ע"ד) אמרינן דמתי מדבר הוו גנו אפרקיד ובירושלמי סוף נזיר (פ"ט הלכה ג') איזהו מושכב כדרכו רגליו מפושטות וידיו על לבו:
ומ"ש ויש להם לקבור בארון של עץ. בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ה) משמע שהיו קוברין בארונות ובירושלמי פירקא בתרא דכלאים (פ"ט ה"א) שצוה רבי תהא ארוני נקובה לארץ:
והמלוים אותו אומרים לו לך בשלום וכו'. בסוף מ"ק (דף כ"ט) וברכות ס"ד.

ומ"ש ומציינין את בית הקברות. בריש שקלים ובפרק קמא דמועד קטן (דף ה').
ומ"ש ובונין נפש על הקבר. בסוף פ' שני דשקלים.
ומ"ש והצדיקים אין בונין להם נפש וכו'. [שם].
ומ"ש ולא יפנה אדם לבקר הקברות. זה סיום מ"ש שדבריהם הם זכרונם ולא יפנה אדם לבקר נפש שע"ג קברותיהם ועל ידי כן יהיו נזכרים שאינם צריכים שעל ידי דבריהם ומעשיהם הטובים הם נזכרים כך פירש הריב"ש לשון זה:

הלכה ה

הגוסס הרי הוא כחי לכל דבר אין קושרין לחייו וכו' עד שימות. באבל רבתי פרק קמא:
ומה שכתב וכל המאמץ עיניו עם יציאת נפש וכו'. בסוף פרק שואל (שבת דף קנ"א:):

הלכה ו

מי שמתו מוטל לפניו אוכל בבית חבירו וכו' עד וחייב בכל מצות האמורות בתורה.
פרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ג:) ור"פ מי שמתו.
ומה שכתב חוץ מתשמיש המטה. שם פלוגתא דתנאי ופסק כתנא קמא וכן פסקו הרי"ף והרא"ש:
נקבר המת הרי זה מותר לאכול בשר ולשתות יין מעט. בפירקא קמא דכתובות (דף ח':):

הלכה ז

אין משהין את המת וכו' עד אלא לכבוד אביו. בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ב.).
ומ"ש וכל המלין את מתו וכו'. משנה בפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מ"ו):
דיני אנינות כתב רבינו בהלכות מעשר שני פרק שלישי:

הלכה ט

האבל ביום ראשון בלבד אסור להניח תפילין. בפ' אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"א) פלוגתא דר"א ור' יהושע וידוע דהלכה כרבי יהושע.
ומ"ש ולאכול משלו. בסוף מ"ק (דף כ"ו:) וכתב הרא"ש פירוש יום ראשון סעודה ראשונה וכ"כ הגהות בשם סמ"ג והתוס' כתבו דכל יום ראשון אסור לאכול משלו אפילו אוכל ב' פעמים ביום אחד:
ומ"ש וחייב לישב על מטה כפויה. בפ' אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"א) אמרינן דאבל חייב בכפיית המטה ותניא היה ישן ע"ג כסא ע"ג קרקע לא יצא י"ח א"ר יוחנן שלא קיים כפיית המטה ומשמע לרבינו דברייתא בשכפה מטתו ובא לישן ע"ג קרקע היא וא"ר יוחנן שלא קיים כפיית המטה כיון שאינו שוכב עליה ומ"מ איני יודע מנין לו

לחלק בין יום ראשון לשאר ימים. והראב"ד כתב על מ"ש רבינו וחייב לישב על מטה כפויה לא ראיתי שורש לזה. וכבר כתבתי טעם רבינו:

ומנין שהוא אסור וכו' עד סוף הפרק. בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף ט"ו):

פרק ה

הלכה א

אלו דברים שהאבל אסור בהם ביום ראשון מן התורה. לטעמיה אזיל שכתב בפ"א שאבילות יום ראשון מן התורה:

ומ"ש אסור לספר ולכבס וכו' הכל י"א דבר. מתבאר והולך:

הלכה ב

ומנין שהאבל אסור בתספורת שהרי הזהיר בני אהרן וכו'. בר"פ אלו מגלחין (מועד קטן דף ט"ו):

ומ"ש כשם שאסור לגלח שער ראשו וכו'. באבל רבתי (פרק שביעי) לתספורת כיצד אסור בנטילת שער אחד ראשו [ואחד שפמו] ואחד זקנו ואחד כל שער שבו. ויש מתירין ליטול כל שער שעל השפה ומהצדדין כל שמעכב האכילה ולמדו כן מדברי הגמרא בפ' אלו מגלחין (מועד קטן דף י"ח) ורבינו סובר שלא התירו כן אלא בחול המועד אבל באבילות אסור וכדתניא באבל רבתי וכן דעת הראב"ד:

ומ"ש אחד המגלח ואחד המתגלח. נלמד ממה שיבא בסמוך:

היה מגלח ושמע שמת אביו וכו' עד ואחד המתגלח. באבל רבתי וירושלמי בפ"ק דשבת (דף ג'.) וכתבוהו הרי"ף והרא"ש בסוף מ"ק וכתב המרדכי ושמא היינו טעמא דגדול כבוד הבריות וכו' ומה שהספר גומר היינו בדליכא ספר אחר במתא.

ומ"ש וכן אסור לגלח שפה. נתבאר בסמוך:

ומה שכתב וליטול צפרניו בכלי. בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף י"ז:) איפסיק הלכתא כר"י דמתיר ליטול צפרנים בשינוי ואמרינן בגמרא (דף י"ח) דבין ביד בין ברגל אסור ואמר רב ובנגוסטרי אסור וכתב סמ"ג בנגוסטרי במספרים והוא הדין בתער:

הלכה ג

ומנין שהאבל אסור לכבס בגדיו וכו'. בר"פ ואלו מגלחין (מועד קטן דף ט"ו):

ומה שכתב וכשם שאבל אסור בכיבוס בגדים כו'. בפ' ואלו מגלחין פלוגתא דתנאי ומשמע בגמרא דהלכתא כר"א בן שמעון דאמר הכי:

הלכה ד

אסור לסוך מקצת גופו וכו' וכן אסור ברחיצת מקצת גופו בחמין וכו' עד אבל לא כל גופו. הכי אסיקנא בפירקא קמא דתעניות (דף י"ג:):

הלכה ה

מנין לאבל שהוא אסור בתשמיש המטה וכו'. בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף ט"ו:).

ומה שכתב וכן לא ישא האבל אשה ולא תנשא אשה וכו'. שם (דף כ"ג) תנו רבנן כל שלשים יום לנישואין:

ומה שכתב ומותר להתייחד עם אשתו וכו'. בפירקא קמא דכתובות (דף ד'):

הלכה ו

מנין שהאבל אסור בנעילת הסנדל וכו'. בפרק אלו מגלחין שם וכתבו הרמב"ן והרא"ש ודוקא בשל עור כמו ביוה"כ ואם הוא של עץ ומחופה עור אסור:

היה בא בדרך נועל וכו'. באבל רבתי:

הלכה ז

רמז לאבל שאסור בעשיית מלאכה וכו'. ודקדק רבינו לכתוב בזה רמז ולא כתב מנין משום דזו אינה ראיה אלא רמז בעלמא:

ומה שכתב וכשם שהוא אסור בעשיית מלאכה וכו'. הכי משמע מההיא דשני אחין או שני שותפין שהיו בחנות אחת שכתב רבינו לקמן בפרק זה:

ומה שכתב וללך ממדינה למדינה בסחורה. בפרק ו' יתבאר שכל שלשים יום הוא אסור בכך:

הלכה ח

כל שלשה ימים ראשונים אסור בעשיית מלאכה וכו' עד בתוך ביתה. פ' אלו מגלחין (מועד קטן דף ט"ו:) ומסיים בה בירושלמי אבל אמרו חכמים תבא מארה לשכניו שהצריכוהו לכך ומפרש התם בירושלמי דטעמא דשלשה ימים חמירי משאר ימים משום דתלתא יומי נפשא טייסא על גופא סברא דאיהי חזרה גביה דכיון דאיהו חזיא דאשתני זיויהון דאפוי היא שבקא ואזלה לה ורבינו ירוחם כתב בשם הראב"ד הטעם שאפילו העני אסור במלאכה בשלשה ימים הראשונים משום דאחז"ל שלשה לבכי ואם יעסוק במלאכה נמצא מתעצל בבכי:

הלכה ט

שני אחין או שני שותפין שהיו בחנות אחת וכו'. ירושלמי כתבו הרי"ף בפרק מי שהפך וגרסינן בגמרא דידן (דף י"א:) בההוא פירקא מריון בריה דרבין ומר בריה דרב אחא

בריה דרבא הוה להו גמלא דתורא בהדי הדדי איתרע ביה מילתא במר בריה דרב אחא ופסקיה לגמליה אמר רב אשי גברא רבה כמר בריה דרב אחא עביד הכי נהי דלפסידא דידיה לא חייש (לפסידא) דאחרינא לא חייש והא תניא אם היו מושכרים או מוחכרים אצל אחרים הרי אלו יעשו והוא סבר אדם חשוב שאני וכתב הרא"ש הרי"ף לא הביא הך עובדא והביא הירושלמי שני אחין או שני שותפין. ולכאורה נראה דפליג אגמרא דידן דלגרסת הירושלמי יפה עשה דפסק לגמליה דמלאכת שניהם בטילה. והראב"ד הקשה מהירושלמי אגמרא דידן ותירץ דודאי נועלין חנותן ואין השותף מתעסק בעסק השותפות בפרהסיא אבל בביתו מתעסק בעסק השותפות ואע"פ שחולקין בשכר כמו חמור גמל וספינה שמוחכרין ביד אחר הילכך לא הוה ליה למפסקיה לגמליה ומסיק אדם חשוב שאני ואית ליה קלא ואמרי בהמתו של פלוני עושה מלאכה בימי אבלו והוה ליה פרהסיא עכ"ל. והרמב"ן בת"ה תמה על הרי"ף שהשמיט המעשה הזה וכתב הירושלמי שאם עלה על דעתו שהגמרות חלוקות בזה היאך הניח גמרא ערוכה וסמך על הירושלמי ושמא סובר הרב שהשותפין ודאי מבטלין מלאכה המשותפת להם כשאירע דבר באחד מהם כדרך הירושלמי אבל מריון ומר בריה דרב אחא איטדא כתבו אגמלא מעיקרא והשבוע הזה שאירע בו האבל למר בריה דרב אחא שבת של מריון היתה והיינו ברייתא מוחכרין או מושכרין אצל אחרים לפיכך היה ראוי לחוש לפסידא דמריון שלא לבטלו אלא שהוא סבר אדם חשוב שאני וכיון שכתב רבינו ופסקה בהלכות לא הוצרך למעשה הזה וכתב הירושלמי שהוא כהלכה ולשון שאמר נהי דלפסידא דידיה לא חייש משמע דשבת של שניהם היתה ושניהם מפסידים בביטולו עכ"ל. ותירוצו של הראב"ד עולה יפה לדברי רבינו והרי"ף שכתבו הירושלמי דשני אחין או שותפין שהיו בחנות אחת דהוי פרהסיא הא היכי דלא הוי פרהסיא מותר לשותף להתעסק בעסק השותפות וכתב דאם היתה בהמתו מוחכרת או מושכרת אצל אחרים מותר הרי אלו יעשה דלא הוי פרהסיא שאין העולם יודעים שזו בהמתו של אבל ולא הוצרכו לכתוב שאם הוא אדם חשוב אסור משום דהוי פרהסיא דקלא אית ליה שזו בהמתו דממ"ש בשני אחין או שותפין בחנות משמע:

הלכה י

אפילו דברים שמותר לעשותן בחולו של מועד וכו'. בפרק מי שהפך (מועד קטן דף י"א:) דייק הכי רב שישא בריה דרב אידי ממתני' ואע"ג דרב אשי פליג עליה פסקו הפוסקים כרב שישא דתניא כוותיה:

ומה שכתב אבל אחרים עושין לו וכו'. שם ובאבל רבתי והא דאמרינן מרביצין לו שדהו משתגיע עונת המים כתב הטור פירש הרמב"ן דהך השקאה מיירי בהשקאה מועטת שעושים לשדה הלבן קודם זריעה לזרעה מיד בזמנה ודבר האבד הוא שאם אין מרביצים אותה בעונתה באים ימות הגשמים ושוב אינה נזרעת בשנה זו אבל אם היא זרועה אסור להשקותה אלא א"כ היא בית השלחין והיינו דקתני מרביצין דלשון ריבוץ דבר מועט כגון ריבוץ הבית ורש"י פירש השקאה מועטת לירקות ור"י פירש דאיירי אפילו שדה זרועה ולא מפני פסידא דזרעים דלא שריא להשקות אלא בית השלחין אלא משום פסידא דמים שהמים חלוקים לבני הבקעה לכל אחד יומו ואם יגיע עונת מים בימי אבלו ולא ישקו לו עתה הוי פסידא דלא הדר עכ"ל:

הלכה יא

האריסין והחכירין שלו וכו' עד הרי אלו יעשו. ברייתא ר"פ מי שהפך שם. וכתב הרא"ש שפירש הראב"ד החמרים והגמלים והספנים ובעל החמור והגמל והספינה הוא אבל הרי אלו לא יעשו בתחילה כיון שלא שכרו ממנו קודם שנעשה אבל ואף על פי ששכרו כבר לשבוע או לחדש כפי הרגילות וכלה הזמן קודם האבילות לא יעשו בתחלה אבל אם היו מוחכרים או מושכרים אצל אחרים מעיקרא ואירע אבל לבעליהן בתוך זמן השכירות הרי אלו יעשו וכך הם דברי רבינו שלא התיר אלא במוחכרין או מושכרין מקודם לזמן קצוב כלומר ואירע האבל בתוך הזמן וכתב עוד הרא"ש והא דאמרינן אריסין וחכירין וקבלנין הרי אלו עושין דמשמע לכתחלה ובחמור ובגמל ובספינה אסור פירש הראב"ד הטעם משום דארעא לאריסות קיימא ומנהג האריסות ידוע הוא במקום וכיון שזה היה אריס מקודם לכן מסתמא לא מסלק ליה וה"ל כמי שהיתה מושכרת אצלו מעיקרא משא"כ בחמור וגמל וספינה שדרך בני אדם להחליפו מזה לזה וכל המרבה בשכרו קודם והזמנים כמו כן מתחלפין עליהם פעמים נשכרים בזול ופעמים ביוקר ומש"ה אסור לכתחלה עכ"ל:

כתב הטור בשם הרמב"ן אם היה החמור והספינה ביד אחרים למחצה לשליש ולרביע שרי כמו שהיו מוחכרים ויש אוסרים שלא התירו אריסות אלא בקרקע דלאריסותא קיימא אבל כלים ובהמה לא משום דלעולם נקראים על שם הבעלים עכ"ל. וסיים בה הרמב"ן בת"ה שיש לדברי האוסרים פנים ממה שאמרו בפ"ק דע"ז אריסותא למרחץ לא עבדי אינשי:

הלכה יב

שכיר יום אפילו בעיר אחרת וכו'. שם בברייתא:

הלכה יג

האבל שהיתה מלאכת אחרים בידו וכו'. שם בברייתא:

היתה מלאכתו ביד אחרים וכו'. שם בברייתא וכתב רבינו ירוחם ודוקא שנתן להם המלאכה קודם ימי אבלו ולישנא דהיתה מלאכתו הכי משמע:

הלכה יד

היה לו דין עם אדם וכו'. גם הרמב"ן והרא"ש והטור כתבו שכך הורו הגאונים:

הלכה טז

אסור לקרות בתורה וכו' עד והתורגמן משמיע לרבים. ברייתא פרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"א):

הלכה יז

ומנין שאין האבל יושב על המטה וכו':

הלכה יח

וחייב לכפות המטה כל שבעה. כלומר אע"פ שאינו חייב לישב על מטה כפויה אלא יום ראשון כמ"ש בסוף פרק רביעי מ"מ חייב להיות המטה כפויה כל שבעה:

ולא מטתו בלבד הוא כופה וכו'. ברייתא פרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ז):

ומ"ש אפילו עשר מטות בעשרה בתים וכו': **המטה המיוחדת לכלים וכו' עד ודיו**. פרק אלו מגלחין שם. ופירוש דרגש מטה שאינה סרוגה בחבלים אלא של עור שקושרין אותו ברצועות בארוכות המטה מתיר הרצועות שהעור קשור בהם והוא נופל לארץ:

הפך כל מטותיו והוא ישן על מטות אחרים וכו'. בפרק אלו מגלחין שם ת"ר היה ישן על גבי כסא על גבי אודייני ע"ג קרקע לא יצא י"ח אמר ר' יוחנן שלא קיים מצות כפיית המטה ומשמע לרבינו דברייתא בשכפה מטתו ואפ"ה לא יצא עד שיישן ע"ג מטה כפויה והכי דייק מאי דקתני היה ישן ע"ג המטה דהיינו לומר שכפה מטתו והוא ישן על מטה של אחרים ובספ"ד כתב רבינו שאינו חייב לישב ע"ג מטה כפויה אלא ביום ראשון בלבד אבל הרא"ש כתב אם כפה מטותיו וישן על גבי קרקע יצא י"ח שאין החובה לישן על המטה כפויה אלא כפיית המטה היא החובה כדאמרינן לעיל (דף ט"ו:) תני בר קפרא דמות דיוקני נתתי בכם ובעונותיכם הפכתיה יהפכו הכל מטתן עליה ואם הפך מטתו וישן ע"ג קרקע כ"ש דמילתא יתירתא הוא דעבד והא דקתני ברישא היה ישן על גב המטה פירוש שלא הציע על המטה כר וכסת ולא מפץ ומחצלת אלא ישן על גב החבלים ומתכוין לצער עצמו דומיא דאחריני והוא סבור שזה עומד במקום הכפיה קמ"ל דלא יצא ידי מצות כפייה וכן דעת הראב"ד וכן דעת הרמב"ן בת"ה והביא ראיה מהירושלמי:

גרסינן בירושלמי פרק אלו מגלחין הדר בפונדק אין מחייבין אותו לכפות דלא יהוון אמרין חרש הוא. וכתב הטור פירוש פונדק רבים נכנסים בו ואם יראוהו כופה יאמרו שהוא מכשף וכתב א"א הרא"ש ז"ל ועל זה אנו סומכין באשכנז וצרפת שאין נוהגין בכפיית המטה לפי שדרין בין העמים וכל היום נכנסים ויוצאים בבתיהם וכ"כ סמ"ג:

הלכה יט

מנין לאבל שאסור בפריעת הראש וכו'. בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף ט"ו) ואע"ג דמקרא לא משמע עיטוף הראש אלא עיטוי שפם בלבד משמע לרבינו דהיינו לומר שסודר שמכסה בו ראשו יעטה מקצתו על שפם ואיתא התם אמר שמואל כל עטיפה שאינה כעטיפת ישמעאלים אינה עטיפה ואמר רב נחמן על גבי דיקנא וכתב הטור בשם רב האיי האי דיקנא הוא שער שעל הלסתות ועטיפה זו למעלה מן החוטם וישמעאלים עדיין שמחזירים קצת המצנפת על פניהם על ראש החוטם שלהם:

הלכה כ

ומנין שהאבל אסור בשאלת שלום וכו'. בפרק אלו מגלחין שם:

ומ"ש כל שלשה ימים הראשונים וכו' עד לאחר י"ב חדש. שם ומפרש התם טעמא דמשבעה ועד שלשים הוא שואל בשלום אחרים מפני שהם שרויים בשלום:

ומ"ש אם בשאלת שלום נאסר האבל ק"ו שהוא אסור להרבות דברים וכו'. הם דברי רבינו ראויים אליו:

ומ"ש ולא יאחוז תינוק בידו וכו'. בסוף מ"ק (דף כ"ו:) אמר רב פפא תניא באבל רבתי אבל לא יניח תינוק בתוך חיקו מפני שמביאו לידי שחוק ונמצא מתגנה על הבריות. ומדנקט אבל משמע דדוקא תוך שבעה קאמר.

ומ"ש ולא יכנס למקום שמחה וכו'. נלמד ממה שנתבאר בסמוך:

פרק ו

הלכה ב

ואלו דברים וכו' אסור בתספורת וכו'. דברים אלו מתבארים והולכין לקמן:

הלכה ג

בתספורת כיצד וכו' כך אסור כל שלשים יום. כן דעת הרי"ף והרמב"ן:

ומ"ש בד"א באיש וכו'. באבל רבתי תניא וכתב הרי"ף בפ' אלו מגלחין גרסי' בפרק החולץ בענין ר' יוסי אומר כל הנשים יתארסו חוץ מן האלמנה מפני האיבול וכמה איבול שלשים יום א"ר חסדא ק"ו ומה במקום שאסרו לספר ולכבס מותר לארס שלשים של

איבול שמותר לספר ולכבס אינו דין שמותר לארס וש"מ שהאשה מותרת בנטילת שער כדקתני באבל רבתי עכ"ל. ואע"פ שרש"י אינו גורס לספר וכן התוספות והרא"ש וכתבו דההיא דאבל רבתי אינה אלא בהעברת שער פניה של מטה דוקא היא נקטינן כרבינו שהרי"ף מסכים עמו:

ומ"ש ועל אביו ועל אמו חייב לגדל שערו עד שיגדל פרע או עד שיגערו בו חביריו. בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ב:) תניא על כל המתים מגלח לאחר שלשים יום על אביו ועל אמו עד שיגערו בו חביריו וגרסינן בירושלמי עד שיגדל פרע ויגערו בו חביריו וי"ס דגרסי או יגערו בו חביריו והיא גירסת רבינו ונראה שמפרש רבינו דשילוח פרע היינו גדול שער ימים הרבה מאד דאז מותר אפילו לא יגערו בו חביריו ואם גערו בו חביריו קודם שגידל שער כ"כ שרי והוא שגערו בו לאחר שלשים יום אבל אם גערו בו תוך שלשים יום לאו כלום הוא:

הלכה ד

וכן אסור ללבוש כלים לבנים וכו'. בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ג) תניא כל שלשים יום לגיהוץ אחד כלים חדשים ואחד ישנים שיוצאים מתחת המכבש רבי אומר לא אסרו אלא כלים חדשים בלבד רבי אלעזר ברבי שמעון אומר לא אסרו אלא כלים חדשים לבנים וכתבו הרי"ף והרמב"ן והרא"ש והלכתא כרבי אלעזר ברבי שמעון דהא רבא נפק בחימוצתא רומיתא סומקתא חדתא כרבי אלעזר ברבי שמעון וכתב הרמב"ן בת"ה בשם רבינו האיי גיהוץ היינו עבורי חומרתא ובלשון ישמעאל צקאל וחומרתא מצקאלה:

ומ"ש אחד האיש ואחד האשה. נראה שכתב כן לאפוקי מבעל הלכות שכתב שהאשה מותרת ללבוש כלים חדשים מגוהצים לאחר שבעה ואינה בגזירת שלשים של גיהוץ והרמב"ן בת"ה הקשה עליו שהרי כל עיקר לא למדנו בגמרא לגיהוץ אלא מן האשה התקועית ואולי נאמר דה"ק התם באשה שנהגה אבילות ימים רבים כאיש אלא שאין הטעם נכון להתיר לה וכי אם לא תתקשט בלבנים חדשים תתגנה על בעלה תכבס ותתקשט בבגדי צבעונים חדשים ובמכילתא אחריתי דאבל תניא כל מה שיש באיש יש באשה חוץ מתספורת ולא הזכיר גיהוץ כלל.

ומש"כ היו צבועים ומגוהצים מותרים וכן אם לא היו חדשים וכו'. ומ"ש וכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ. אמרינן גבי ט"ב כלי פשתן אין בהם משום גיהוץ ואע"פ שהרמב"ן והרא"ש כתבו דההוא דט"ב דוקא לגהצן ולהניח אבל אסור ללבוש המגוהצין סמ"ג כתב על דברי רבינו הכי אמרינן בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף י"ח) כלי פשתן משום

שמתקלקלין מותר לכבסן במועד והוא הדין באבל עכ"ל ומכל מקום אין זו ראיה גמורה דכיבוס לחוד וגיהוץ לחוד:

ומ"ש ולאחר שלשים יום מותר בגיהוץ אפי' על אביו ועל אמו. אע"ג דבירושלמי קאמר דבאביו ואמו אסור בגיהוץ עד י"ב חדש ובאבל רבתי תניא עד שיגיע הרגל ויגערו בו חביריו סובר רבינו דגמרא דידן פליגא דלא שויא חילוק בין גיהוץ דאביו ואמו לשאר קרובים:

כתב הטור אנו דגיהוץ שלנו ככיבוס שלהם הכל מותר לאחר שבעה:

הלכה ה

בנשואין כיצד וכו'. בפרק ואלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ג) ת"ר כל שלשים יום לנשואין. וכתב הרא"ש הא דקתני נשואין לאו משום דליארס שרי דהא תנן בפרק החולץ (יבמות דף מ"א) רבי יוסי אומר כל הנשים יתארסו חוץ מן האלמנה מפני האיבול שלשים יום אלא משום רבותא דנשואין נקטיה לאשמועינן דנשואין שרי לאחר שלשים יום וכ"כ הרמב"ן בת"ה דאפילו אירוסין בלא סעודה אסור כל שלשים יום כדתנן ר' יוסי אומר כל הנשים יתארסו חוץ מן האלמנה וכו' עכ"ל. וטעמו של רבינו משום דאיכא למימר דהא דקתני חוץ מן האלמנה מפני האיבול ר' יוסי אמרה ולא קי"ל כוותיה אי נמי דאף ר' יוסי לא אסר ליארס אלא בסעודה אבל בלא סעודה מישרא שרי וה"ק כל הנשים יתארסו בכל גוונא אפילו בסעודה חוץ מן האלמנה דאיכא בה צד דאיסורא ליארס מפני האיבול כגון בסעודה טעמא דמפרש הכי מדשרי בירושלמי ליארס אפילו בט"ב שמא יקדמנו אחר אית לן למימר דכי תניא כל שלשים יום לנישואין דוקא לנישואין אמרו ולא לאירוסין והרמב"ן והרא"ש לא ילפי מהתם משום דאבילות ישנה שאני ורבינו סובר דבחששא דשמא יקדמנו אחר ברחמים לית לן לפלוגי בין ישנה לחדשה:

ומי שמתה אשתו וכו'. בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ו) מתה אשתו אסור לישא אחרת עד שיעברו עליו שלשה רגלים רבי יהודה אומר ראשון ושני אסור שלישי מותר ופסקו הריי"ף גיאת והרמב"ן והרא"ש כרי" דהלכה כדברי המיקל באבל ורבינו פסק כת"ק:

ומ"ש אבל מי שלא קיים מצות פריה ורביה או שקיים ויש לו בנים קטנים. שם אין לו בנים מותר לישא לאלתר משום ביטול פריה ורביה הניחה לו בנים קטנים מותר לישא לאלתר מפני פרנסתן מעשה שמתה אשתו של יוסף הכהן ואמר לאחותה בבית הקברות לכי ופרנסי את בני אחותך ואעפ"כ לא בא עליה וכו' עד לאחר שלשים יום ומפרש רבינו כפשטה דלישנא דמותר לכנוס מיד אפילו תוך שבעה ודלא כהרמב"ן שכתב דלעולם

אסור ל' יום וקורא אותו לאלתר משום דזמן נישואין שלשה רגלים וגם דלא כר"ת שכתב בתוך שבעה אסור:

ומ"ש או שאין לו מי שישמשנו. ירושלמי בפרק החולץ:

כתב הטור בשם רבינו תם דמי שאין לו בנים מותר לכנוס ולבעול אחר שבעה וכ"כ הרא"ש גם בשם הראב"ד וכתב שכן נראה מדברי הרי"ף:

וכן האשה שהיתה אבילה לא תבעל עד שלשים יום. כתב הרמב"ן על זה משמע דנשאת היא מיד ולא דק דאנן אפילו באירוסין תנן חוץ מן האלמנה מפני האיבול וכמה שלשים יום עכ"ל. ואני אומר דהא ל"ק דאיכא למימר דכיון דסבר רבינו דמותר ליארס אפי' ביום המיתה כמו שנתבאר ממילא לא קי"ל כרבי יוסי דחייש לאיבול. וא"נ קי"ל כר' יוסי למי שיש לו בנים קטנים מותרת לינשא כההיא דיוסף הכהן אבל אי קשיא הא קשיא דמשמע ודאי דלא מיירי כשהיא אבלה משאר קרובים דכיון דהאיש אינו אסור בתשמיש המטה אלא תוך שבעה למה תיאסר האשה אחר שבעה אלא באשה שהיתה אבילה על בעלה מיירי וקאמר דכשם שהאיש שמתה אשתו ולא קיים מצות פריה ורביה או שיש לו בנים קטנים או אין לו מי שישמשנו אע"פ שמותר לכנוס מיד אסור לו לבא עליה עד שלשים יום כן האשה שמת בעלה ונשאת מיד לא תבעל עד שלשים יום וכיון דקי"ל דכל הנשים אסורות אפילו ליארס עד צ' יום משום הבחנה אפילו אם אינן ראויות לילד או שהיה בעלה במדינת הים או שהיה חבוש בבית האסורים וכמבואר בפרק י"א מהלכות גירושין היכי משכחת אלמנה נשאת תוך שלשים יום ואפילו אם עברה ונשאת אסורה היא לבעל עד שיעברו צ' יום והיאך התיר להבעל אחר שלשים ואפשר לומר דה"ק מתורת איבול על בעלה אסורה להבעל כל שלשים יום ואילו לא היה אלא משום איבול בלבד היתה מותרת להבעל אחר ל' יום אבל משום הבחנה אסורה להבעל עד שיעברו תשעים יום וסמך על מה שכתב בהל' גירושין:

הלכה ו

שמחת מרעות שהיה חייב וכו'. בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ב:) על כל המתים נכנס לבית המשתה לאחר שלשים יום על אביו ואמו לאחר י"ב חדש אמר ר"ה ולשמחת מרעות מותר מיד ואסיקנא ה"מ בפורענותא אבל בארישייתא אסור עד לאחר שלשים יום:

הלכה ח

על כל המתים כולן מותר לילך בסחורה וכו'. ירושלמי בסוף מועד קטן. וכתב הטור פירוש בהולכים לסחורה למרחוק איירי ואיכא פרסום גדול ודומה לשמחה שהולך בשיירא גדולה אבל שאר כל משא ומתן מותר לאחר שבעה ימים:

הלכה ט

על כל המתים רצה ממעט בעסקו וכו'. ברייתא פרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ב) ופירש"י ממעט בעסקו כגון סחורה וכתבו התוספות דבדבר האבד קאמר ולפי זה תוך שבעה מיירי דאז אסור במלאכה אם אינה דבר האבד ואף היא אינה נעשית אלא ע"י אחרים ותמיהא לי מילתא היאך אפשר דעל אביו ואמו חייבוהו חכמים לאבד נכסיו שלא תיעשה מלאכת דבר האבד אפילו על ידי אחרים ותו דלישנא דימעט משמע שיעשה העסק אלא שימעט בו. לכך נ"ל דהיינו דומיא דמאי דתנן בפ"ק דתעניות (דף י"ב:) גבי תעניות שגוזרים על הגשמים עברו אלו ולא נענו ממעטין במשא ומתן והשתא אתי שפיר דאחר שבעה מיירי שהוא מותר בעשיית מלאכה וקאמר דעל אביו ואמו ממעט במשא ומתן כל שלשים יום וכן נראה שהוא דעת רבינו שלא כתב זה אצל דברים הנוהגים תוך שבעה שנתבארו בפ"ה וכתבו בפרק זה שנתבארו בו דברים הנוהגים תוך שלשים:

הלכה י

ההולך ממקום למקום וכו'. שם (דף כ"ו כ"ז) ת"ר ההולך ממקום למקום אם יכול למעט בעסקיו ימעט ואם לא יגלגל עמהם ופירש"י יגלגל עמהם ואינו עושה סחורה בפני עצמו אלא עם חבורה והרמב"ן כ' בשם ר"ח גבי יגלגל עמהם יקנה צרכי הדרך ודברים שיש בהם חיי"נ וכ"כ הרי"ף והרא"ש ומשמע לי דקאי אמאי דתניא בסמוך על אביו ואמו ממעט בעסקו וקאמר שאם היה הולך ממקום למקום ואינו יכול למעט בעסקו שאין לו מי שיקנה לו וצריך הוא בעצמו לקנות ואם לא יקנה באותה העיר לא ימצא לקנות יקנה צרכי הדרך ודברים שיש בהם חיי"נ אע"פ שקונה הרבה וקונה ע"י עצמו:

הלכה יא

מי שהיה בעלה צלוב בעיר וכו' עד שאינם צלובים בו. באבל רבתי פרק ב' ופירש נמוקי יוסף בסוף מ"ק שהטעם לפי שהוא גורם לבזות המת שאומרים אותו האיש הצלוב הוא אביו של פלוני וכו'.

גדולה כאנטוכיא שאין אלו מכירים את אלו.

עד שיכלה הבשר דכיון שאין הצורה קיימת לא יזכרוהו לרעה עוד:

הלכה יב

יום שביעי מקצתו ככולו. בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף י"ט:) איפסיקא הלכתא כאבא שאול דאמר הכי:

הלכה יג

מי שתכפוהו אבליו וכו'. בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף י"ז:) ת"ר כל אלו שאמרו מותרים לגלח במועד מותרים לגלח בימי אבלם והתניא אסורים אמר רב חסדא כי תניא ההיא בשתכפוהו אבליו אי בשתכפוהו אבליו מאי איריא כל אלו שאמרו אפילו כ"ע נמי דתניא תכפוהו אבליו זה אחר זה הכביד שערו מיקל בתער ומכבס כסותו במים הא אתמר עלה אמר רב חסדא בתער ולא במספרים במים ולא בנתר ולא באהל ורבינו גריס ולא בחול כלומר מי שתכפוהו אבליו דעלמא מיקל בתער ומי שבא ממדינת הים וחבריו שלא הספיקו לגלח במועד עד שתכפוהו מגלחין כדרכן ואע"פ כן לא נמנע רבינו מלכתוב וכו' שהם שוים שהקילו בהם משאר אבלים אע"פ שבזה הקילו יותר מבזה:

ומה שכתב רבינו וכן מי שתכפוהו אבליו ובא ממדינת הים היינו לומר שתכפוהו אבליו אחר שבא ממדינת הים וכו' וכן מוכיח סוף לשונו. וכתב הרמב"ן דילפינן דין כיבוס מדין גילוח וכ"כ הטור וכן בדין דמאי שנא ופירש הרמב"ן מיקל בתער היינו שמיקל משער ראשו ומספר ממנו קצת והדבר ידוע שהחותך מן השיער קצתו אין דרכו בתער וא"א לגלחו כהוגן אלא בזוג של מספרים. וכתבו הרמב"ן והמרדכי בשם התוספתא ובלבד שיעשנו בצינעא בתוך ביתו וכ"כ הטור:

ומ"ש ורוחץ כל גופו בצונן וכו'. בפ"ק דתעניות (דף י"ג):

פרק ז

הלכה א

מי שבאה לו שמועה וכו'. בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ') תנו רבנן שמועה קרובה נוהגת שבעה ושלשים וכתב הרא"ש ונוהג בה הבראה וכל דיני אבילות כיום קבורה:

ומה שכתב רבינו ואפילו יום שלשים. כך העלה הרי"ף וכן הכריע הרמב"ן בת"ה:

ומה שכתב אבל אם הגיעה לו השמועה אחר שלשים יום וכו'. שם פלוגתא דתנאי ואיפסיקא הלכתא כר"ע דאמר שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד ואמרינן בגמרא דרבי חייא אתא ליה שמועה רחוקה אמר ליה לשמעיה חלוץ מנעלי והולך כלי אחרי לבית המרחץ ש"מ תלת ש"מ אסור בנעילת הסנדל וש"מ אינה נוהגת אלא יום אחד וש"מ מקצת היום ככולו וכתב הרמב"ן שדיו מכל גזירות אבילות בחליצת הסנדל בלבד ואם

אין לו מנעלים ברגליו צריך שיכפה מטתו או יעטוף ראשו שצריך שיעשה מעשה שניכר שעשה משום אבילות ומיהו בחדא סגי ואמרינן בגמרא דשמועה רחוקה אפילו על אביו ואמו אינו נוהג אלא יום אחד וכתב הרמב"ן ה"מ לענין גזירת שבעה אבל לענין גזירת שלשים נוהג על אביו ואמו בתספורת עד שיגערו בו חבריו ולשאילת שלום וליכנס לבית המשתה עד י"ב חדש ומונה מיום מיתה ולא מיום שמועה:

ומ"ש רבינו דבשמועה רחוקה אינו קורע משמע דאפילו על אביו ואמו קאמר דסתם ולא חילק וגם מדכתב בפ"ח שמי שלא היה לו חלוק בשעה שמתו אביו ואמו ואח"כ נזדמן לו אינו קורע אלא עד שלשים יום והרמב"ן והרא"ש חולקים ואומרים דבשמועה רחוקה על אביו ואמו קורע לעולם וכן נראה מדברי הרי"ף:

הלכה ג

מי שבאה לו שמועה קרובה בתוך הרגל או ביום שבת וכו'. ברייתא פרק אלו מגלחין שם. וכתב הרמב"ן דבשבת ורגל אסור בדברים שבצנעה והשומע שמועה רחוקה בשבת או ברגל אינו נוהג אפי' דברים שבצנעה ולמוצאי שבת ורגל נוהג שעה אחת ודיו והביאו דבריו הרא"ש והטור:

השומע שמועה קרובה בשבת. כתב הטור בשם ספר מצות שבת עולה לו ליום אחד ולמחר קורע וה"ל יום ששי שביעי לאבילות וכ"כ בה"ג וה"ר יחיאל כתב שאין שבת עולה לו בתחלת המנין אלא יתחיל למנות מיום ראשון:

הלכה ד

מי שמת לו קרוב וכו'. בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"א:) ת"ר אבל שלשה ימים הראשונים בא ממקום קרוב מונה עמהם בא ממקום רחוק מונה לעצמו מכאן ואילך אפילו בא ממקום קרוב מונה לעצמו ר"ש אומר אפי' בא ביום השביעי ממקום קרוב מונה עמהם וכו' א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן והוא שיש גדול הבית ופסק ר' יוחנן הלכה כר"ש ואתמר בגמרא (דף כ"ב) אהא דר"ש והוא שבא ומצא מנחמים אצלו בעי רב ענן ננערו לעמוד ולא עמדו מהו ותיקו וכיון דתיקו במידי דרבנן הוא נקטינן לקולא:

וכתב הרא"ש ומקום קרוב דאמרן פירשו הגאונים דהיינו עשרה פרסי סוגיא דחד יומי כיון דאי שמע הוה מטי הכא בחד יומא כמאן דאיתיה בהדייהו דמי:

ואיתא תו בגמרא איבעיא להו הלך גדול הבית לבית הקברות מהו וכו' [וא"ר יוחנן וכו'] מונה עמהם והתניא מונה לעצמו ל"ק הא דאתא בגו תלתא הא דלא אתא בגו תלתא והרי"ף השמיט זאת הבעיא ופשיטותה לפי שהסוגיא נפשטה הא דאתא בגו תלתא וכו' כת"ק אתיא (וכתב הרמב"ן) והשיבו עליו שזו סוגיתו של ר' יוחנן ור' יוחנן הוא שפסק

הלכה כר"ש ואנו כך דעתנו כדברי רבינו דר"ש לא קפיד ביומי ושלישי כשביעי דמי ליה [ל"ש גדול ול"ש קטן] אלא רבי יוחנן תרוצי הוא דמתרץ ליה לברייתא דקתני מונה לעצמו ומוקים לה לאחר שלשה כרבנן אלא איהו כר"ש ס"ל [ביומי] דלית ליה שלשה כלל אלא כל זמן שבא ומצא מנחמין אצלו הרי הוא כיום השלישי בלא ספק יתד היא שלא תמוט עכ"ל. וזה הוא דעת רבינו ולפי דבריהם נראה דגדול הבית שהלך לבית הקברות אינו מונה אלא משיסתם הגולל ואפילו חזר אצל בני הבית ביום השלישי והם מונין משיחזירו פניהם והבא ממקום קרוב מונה עם גדול הבית דאחריו הוא נגרר לא אחר שאר בני הבית:

הלכה ה

אבל בשלשה ימים הראשונים וכו' עד הרי הוא ככל אדם. בפ' אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"א):

הלכה ו

כהן גדול חייב בכל דברי אבילות וכו'. דכתיב בכהן גדול את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום ותנן בפרקא בתרא דהוריות (דף י"ב:) כה"ג פורם מלמטה וההדיוט מלמעלה ומפרש טעמא ר' ישמעאל בברייתא דלא יפרום היינו לומר לא יפרום כדרך שבני אדם פורמין ואמרינן בגמרא אמר רב למטה למטה ממש למעלה למעלה ממש ושמואל אמר למטה למטה מקמי שפה למעלה למעלה מקמי שפה וזה וזה בצואר ופירש"י למטה ממש דהיינו בשפת חלוקו ורבינו כתב סתם אסור לו לקרוע בגדיו למעלה דמשמע דכל למעלה אסור וכרב משום דהלכתא כוותיה באיסורי ועוד דאמר בגמרא דשמואל סבר כר' יהודה דאמר כל קרע שאינו מבדיל קומי שפה אינו קרע ואנן קי"ל דלית הלכתא כר' יהודה בהא:

ומה שכתב רבינו ולצאת אחר המטה. בפרק ב' דסנהדרין (דף י"ח) תנן גבי כהן גדול מת לו מת אינו יוצא אחר המטה אלא הם נגלין והוא נכסה הן נכסין והוא נגלה ויוצא עמהם עד פתח שער העיר דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר אינו יוצא מן המקדש שנאמר ומן המקדש לא יצא ומשמע לי שרבינו מפרש דשלש מחלוקות הן ופסק כתנא קמא אלא דהוה ליה לרבינו לסיומי ביה הן נגלין והוא נכסה וכו' כדסיים ת"ק. ונ"ל דרבינו מפרש דהן נגלין והוא נכסה וכו' אינם דברי ת"ק אלא מדברי ר' מאיר הם.

ומ"ש וכל העם באים לנחמו לביתו. ומ"ש וכשמברין אותו וכו' עד ואומר להם תנוחמו. משנה בפרק ב' דסנהדרין:

הלכה ז

וכן המלך חייב בכל דברי אבילות וכו' ולא יצא דוד וכו'. משנה שם (דף כ'):
ומה שכתב ואינו מנחם אבלים:

הלכה ח

ואין אדם נכנס למלך לנחמו וכו': **וכשמברין אותו וכו'**. שם במשנה:

פרק ח

הלכה א

אבל חייב לקרוע וכו'. פרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ד) אמר שמואל אבל שלא פרע ושלא פרם חייב מיתה שנאמר ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו הא אחר שלא פרע ולא פרם חייב מיתה וכתב הרמב"ן דקריעה דרבנן היא וקרא אסמכתא בעלמא ומיתה זו שאמרו הוא כענין העובר על דברי חכמים חייב מיתה עכ"ל וכן נראה מדברי רבינו:
ומ"ש ואין קריעה אלא מעומד וכו'. שם אמר רמי בר חמא (מנין) לקריעה שהיא מעומד שנאמר ויקם איוב ויקרע דילמא מילתא יתירתא הוא דעבד דאי לא תימא הכי ויגז את ראשו ה"נ אלא מהכא דכתיב ויקם דוד ויקרע את בגדיו ואמרינן תו בגמרא (דף כ"א:) אמימר קרע אידכר דקרע מיושב קם קרע מעומד. וכתב הרא"ש וז"ל כתב הראב"ד נהי דלכתחלה בעינן מעומד מנא לן דבדיעבד לא יצא מיושב ותירץ מדתנא ביה באיוב ודוד א"נ איכא למימר דאמימר אחמיר אנפשיה ע"כ. וכן נראה שסובר הרי"ף שאם קרע מיושב יצא מדהשמיט עובדא דאמימר והר"י גיאת כתב שאם קרע מיושב לא יצא ויחזור ויקרע מעומד וכן נראה מדברי רבינו שכתב אין קריעה אלא מעומד דמשמע דכל שאינה מעומד אינה קריעה וכן פירשו ההגהות:
ומהיכן קורע וכו'. בסוף מ"ק (דף כ':) תניא הקורע למטה ומן הצדדין לא יצא ומפרש רבינו מן הצדדין מצדדי בית הצואר מכאן ומכאן וכ"ש מאחריו וכתב הטור שכן כתב הרמב"ן אין מקום קריעה אלא שלפני בית הצואר אבל לא מן הצדדין של בית הצואר מכאן ומכאן ואם קרע שם לא יצא:
ומ"ש אלא כ"ג שהוא פורם מלמטה. נתבאר בפרק שקודם זה:

הלכה ב

כמה שיעור הקרע טפח. ברייתא שם (דף כ"ב:) ומייתי לה בגמרא מדכתיב ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם ואין אחיזה פחות מטפח:

ומ"ש ואין צריך להבדיל שפת הבגד. ברייתא שם על כל המתים רצה מבדיל קמי שפה רצה אינו מבדיל על אביו ואמו מבדיל ואע"ג דר' יהודה פליג התם פסקו הפוסקים כת"ק ופירש הטור על כל המתים רצה מניח שפת הבגד שלימה וקורע מהשפה ולמטה על אביו ואמו צריך לקרוע כל השפה וכן פירש נמוקי יוסף וכך הם דברי רבינו:

ומותר לקרוע בכלי. שם כי אתא רבין אמר ר' יוחנן על כל המתים רצה קורע ביד רצה קורע בכלי על אביו ואמו ביד:

ויש לו לקרוע בפנים וכו'. שם בברייתא על כל המתים רצה קורע מבפנים רצה קורע מבחוץ על אביו ואמו קורע מבחוץ וכתב הטור פירש"י בפנים בחדר מבחוץ בפני העם והרי"ץ גיאת פירש בפנים מכניס ידו תחת חלוקו וקורע וכן פירש הרמב"ן עכ"ל. ורבינו נראה שתופס בשני הפירושים דתרווייהו בכלל פנים וחוץ הם:

ואינו חייב לקרוע אלא הבגד העליון בלבד:

הלכה ג

כל שבעת ימי אבילות הקרע לפנים וכו' עד חייב לקרוע כל שבעה. הכל שם.

ומ"ש ובגד זיעה סמוך לבשרו אינו מעכב. שם אפרקסותו אינה מעכבת ופירש הערוך שהוא לבוש התחתון ופתוח בכתפיו וכשהוא לובשו קושרו ולפי שאין עושין אותו ללבוש אלא לקבל הזיעה אינו מעכב הקריעה:

ומ"ש וכן על אביו ואמו חולץ כתפו וכו'. גם זה שם:

ומה שכתב ואחר שיקבר אביו ואמו אינו חייב לחלוץ. לישנא דברייתא הכי מוכח דקתני בספ"ק דב"ק (דף ט"ז:) וכבוד עשו לו במותו זה חזקיהו מלך יהודה שיצאו לפניו ל"ו אלף חלוצי כתף משמע דחליצת כתף אינה אלא לצאת כך לפני המטה:

הלכה ד

קורעין לקטן מפני עגמת נפש. ברייתא פ' אלו מגלחין:

חולה שמת לו מת אין מקרעין לו וכו' עד מפניו. באבל רבתי:

הלכה ה

וקורע אדם על חמיו ועל חמותו וכו'. ברייתא פרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ו ע"ב).

ומה שכתב וכן האשה קורעת על חמיה ועל חמותה, ק"ו הוא:

הלכה ו

מי שאין לו חלוק לקרוע וכו' עד אפילו לאחר שבעה קורע. גם זה שם:

ומה שכתב כל שלשים יום. בה"ג חולק ואומר שקורע לעולם וכתב הרמב"ן שכן עיקר והביא ראיה לדבריו:

וכל היוצא בבגד קרוע לפני המתים וכו'. ברייתא בסוף מועד קטן שם:

הלכה ז

האומר לחבירו השאילני חלוקך וכו'. גם זה שם וכתב נמוקי יוסף אף על פי ששאר קרעים של אב אינם מתאחים זה מתאחה שאם נתן לו רשות לקרוע שלא יתבייש שם לא הקנהו:

הלכה ח

מי שהיה לו חולה בתוך ביתו וכו'. בפירקא בתרא דנדרים (דף פ"ז) ברייתא וגמרא: **וכן מי שאמרו לו מת אביו וקרע וכו'**. שם אהא דתנן נדרה אשתו וסבור שנדרה בתו יחזור ויפר דייק עלה בגמרא (דף פ"ו:) למימרא דיניא אותה דוקא הוא והא גבי קרעים דכתיב על על דכתיב על שאול ועל יונתן בנו ותניא אמרו לו מת אביו וקרע ואח"כ נמצא בנו יצא ידי קריעה ל"ק הא בסתם הא במפרש פירוש בסתם שאמרו לו מת וסבור שהוא אביו ונמצא שהוא בנו והתניא אמרו לו מת אביו וקרע ואח"כ נמצא בנו לא יצא ידי קריעה אמרו לו מת לו מת וסובר שהוא אביו וקרע ואחר כך נמצא בנו יצא ידי קריעה רב אשי אמר כאן תוך כדי דיבור כאן לאחר כדי דיבור וכתב הר"ן דרב אשי לא אתא לאיפלוגי אהאי ברייתא דבסתם דהא ברייתא מוכחא הכי בהדיא אלא דכי היכי דלא נדחוק נפשין דברייתא דקתני אמרו לו מת אביו לאו דוקא פריק שנויא אחרינא עכ"ל. ולפי זה אם אמרו לו סתם מת לו מת וסבור שהוא אביו וקרע ואחר כדי דיבור נודע לו שהוא בנו יצא וכן נראה מדברי הרי"ף והרא"ש בסוף פרק אלו מגלחין שכתבו אמרו לו מת אביך וקרע ואחר כך נמצא שהוא בנו יצא ידי קריעה ותניא אמרו לו מת בנו וקרע ואחר כך נמצא אביו לא יצא אמרו לו מת לך מת וכסבור אביו הוא וקרע ואחר כך נמצא בנו יצא ידי קריעה ופריק רב אשי כאן תוך כדי דיבור כאן לאחר כדי דיבור עכ"ל. וכיון דברייתא דקתני לא יצא ידי קריעה איירי לאחר כדי דיבור א"כ סיפא דקתני אמרו לו מת לו מת וכו' לאחר כדי דיבור נמי היא ואפילו הכי קתני דיצא אבל רבינו שכתב דאף באמרו לו מת וכו' לא יצא ידי קריעה אלא אם כן נודע לו תוך כדי דיבור וכן נראה מדברי הרמב"ן בת"ה שלא הזכיר ההיא דאמרו לו מת לו מת משמע דסבר שאין חילוק בין סתם למפרש ונ"ל דס"ל ז"ל דרב אשי לאיפלוגי אתא למימר דל"ש לן בין סתם למפרש אלא בין תוך כדי דיבור לאחר כדי דיבור תלוי הדבר הילכך אע"ג דרישא דברייתא דקתני א"ל מת אביו וכו' לא יצא מוקי לה רב אשי בלאחר כדי דיבור סיפא דקתני אמרו לו מת לו מת וכו' ע"כ אית לן לאוקמה בתוך כדי דיבור ואפשר שהיו גורסים גם בסיפא לא יצא:

הלכה ט

מי שמתו לו מתים הרבה וכו'. ברייתא בסוף מ"ק (דף כ"ו:) מת אביו מתה אמו מת אחיו מתה אחותו קורע קרע אחד לכלם ר' יהודה בן בתירא אומר על כלם קרע אחד על אביו ועל אמו קרע אחר [לפי שאין מוסיפין על קרע אביו ואמו וכו'] לפי שאינם בתוספת אמר שמואל הלכה כר' יהודה בן בתירא:

הלכה י

מי שמת לו מת וקרע עליו וכו'. שם פלוגתא דאמוראי ופסק כמ"ד כל שבעה קורע לאחר שבעה מוסיף וכן פסקו הרי"ף והרא"ש:

ומה שכתב מת לו שלישי וכו' עד הופכו למטה. ברייתא שם ואע"ג די"א עד לבו פסק כת"ק דאמר עד טבורו וכן פסקו הרי"ף והרמב"ן והרא"ש ותניא ר' יוסי אומר תחלת קריעה טפח תוספת כל שהוא איפסיקא הלכתא בגמרא כוותיה וכתב הטור דהא דתוך שבעה קורע קרע אחר היינו שבאותו קרע מוסיף וקורע עוד טפח או מרחיק שלש אצבעות וקורע טפח:

אמרו לו מת אביו וקרע וכו'. שם ת"ר א"ל מת אביו וקרע מת בנו והוסיף תחתון מתאחה עליון אינו מתאחה מת בנו וקרע מת אביו והוסיף עליון מתאחה תחתון אינו מתאחה מת אביו מתה אמו מת אחיו מתה אחותו קורע קרע אחד לכולן ר' יהודה בן בתירא אומר על כולן קרע אחד על אביו ואמו קרע אחר לפי שאין מוסיפין על קרע של אביו ואמו מ"ט אמר רב נחמן בר יצחק לפי שאינם בתוספת אמר שמואל הלכה כר"י בן בתירא ומפרש רבינו דר"י בן בתירא פליג אארישא דרישא ולא אסיפא דרישא ולישנא דברייתא דקתני לפי שאין מוסיפין על קרע של אביו הכי דייקא וכתב הרמב"ן על דברי רבינו שיפה כיון וגם רבינו ירוחם כתב שכן עיקר:

פרק ט

הלכה א

כל הקרעים וכו' עד מפני הצניעות. ברייתא פרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ב ע"ב):

הלכה ב

כדרך שקורע אדם על אביו ועל אמו וכו' עד ועל המקדש. ברייתא שם אלו קרעים שאינם מתאחים הקורע על אביו ואמו ועל רבו שלמדו תורה וכו':

הלכה ג

כל אלו הקרעים קורע עד שמגלה את לבו. טעמו דכשם שהם שוין לענין איחוי כך הם שוים בשיעור הקריעה דכשם ששיעור הקריעה דאביו ואמו עד שיגלה את לבו כך באלו השנויים עמהם שיעור קריעה עד שיגלה את לבו. והרמב"ן בת"ה הקשה עליו מדגרסינן בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ב:) אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן על כל המתים כולם קורע מבפנים על אביו ואמו קורע מבחוץ אמר רב חסדא וכן לנשיא מיתיבי לא הושוו לאביו ואמו אלא לאיחוי בלבד מאי לאו אפילו לנשיא לא לבר מנשיא ופירש"י לא הושוו רבו ואב בית דין ונשיא וכל הנך דתני במתניתין לאביו ואמו אלא לאיחוי ש"מ נשיא בשאר כל חומרי אביו ואמו הרי הוא כשאר כל המתים וכן רבו שלמדו חכמה אינו אלא כשאר כל המתים ואפילו בקריעה מבחוץ ועוד שגילוי הלב דבר מיוחד הוא באביו ואמו רמז שבטלה ממנו מצות כיבוד כדאיתא בירושלמי והרי אמרו בקריעה טפח מאי קראה דכתיב ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם ואין אחיזה פחותה מטפח והא דוד קורע על נשיא ואב בית דין ושמועות הרעות וסגי ליה בטפח עכ"ל. ולייישב דעת רבינו נ"ל לומר שהוא ז"ל סובר דעד שיגלה את לבו בכלל אינו מתאחה הוא דהא דאינם מתאחים נפקא לן בגמרא מדכתיב באלישע ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים ממשמע שנאמר ויקרעם איני יודע ששנים אלא מלמד שקרועין ועומדים שנים לעולם ומהתם איכא למשמע דעד שיגלה את לבו קרע דבהכי מינכר שהם קרועים לשנים דאי לא קרע אלא טפח לא הוה מינכר שהם קרועים לשנים והא דקאמר בירושלמי דגילוי הלב באביו ואמו מפני שניטלה ממנו מצות כיבוד ההוא טעמא שייך נמי בנשיא ורבו ואב בית דין והא דקאמר בגמרא קריעה טפח מדכתיב ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם אסמכתא בעלמא ללמד על אחרים ולא על עצמו ותדע דהא אע"ג דלא כתיב בקרא דדוד לשנים קרעים אמרינן דקורע על נשיא ואב ב"ד ואינו מתאחה משום דגמרינן מאלישע א"כ ה"ה דלענין גילוי הלב ילפינן מיניה כדפרישית. אבל אי קשיא על רבינו הא קשיא ליה למה לא כתב דעל הנשיא קורע מבחוץ דהא ליכא מאן דפליג על רב חסדא דאמר וכן לנשיא ועוד יש לדקדק שכתב דחכם שמת הכל קורעים עליו עד שמגלים את לבם ומשמע אפילו לא למד ממנו כלום וזו מנין לו ואפשר שטעמו מדתניא בפרק ר' אליעזר דאורג חכם שמת הכל חולצין עליו וא"א לחליצת כתף אא"כ יקרע עד שיגלה לבו:

ואף על פי שאינם מתאחין מותר לשוללן וכו' עד מתוך איחוי האלכסנדרי בלבד. הכל בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ו:) וכתב הטור איחוי אלכסנדרי פירש הראב"ד

דהיינו תפירה שהיא שוה למעלה ובולטת מלמטה והרמב"ן פירש דסתם תפירה שוה למעלה ובולטת מלמטה ואיחוי אלכסנדרי שוה מלמעלה ומלמטה וכעין אריגה עכ"ל: **אפילו הפך הכלי וכו'**. שם ת"ר רשאי להפכו למטה ולאחותו רשב"א אוסר לאחותו ופסקו הרי"ף והרא"ש כרשב"א וכתב הרמב"ן שכן פסק בה"ג והכי איתא בירושלמי:

הלכה ד

ומה שכתב וכשם שהמוכר אסור לאחותו כך הלוקח לפיכך המוכר צריך להודיע וכו'. שם:

כתב הטור מכרו לו סתם ולא הודיעו אסור לו לאחותו עד שידע שאינן מקרעים שאינן מתאחים ואסור למכרו לעכו"ם עכ"ל. והוא ברייתא באבל רבתי:

הלכה ה

(ה-י) **ומנין שקורע על רבו וכו' עד וקרועי בגדים**. בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ו):

הלכה יא

כל מי שעמד על המת וכו'. בר"פ רבי אליעזר דאורג (דף ק"ה) ופרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ה) וכתב הטור שה"ר יונה כתב דוקא בשאינו רשע והר"מ מרוטנבורג כתב שעל הכל חייבים לקרוע חוץ מעל מומר עובד ע"ז או עובר אחת מכל מצות התורה להכעיס שאותו חשיב כמומר. וכתב עוד והטעם שקורעים קאמר רשב"א מפני שדומה לס"ת שנשרף ופירש"י שעדיין היה יכול ללמוד ודומה לס"ת וכתב הרמב"ן ולפי זה אין לקרוע על אשה ופירש הוא אלא דמיון בעלמא שהוא הפסד גדול וחרדה רבה ועל כן כתב שקורעים גם על אשה עכ"ל ובפירוש רש"י שבידינו כתוב לס"ת שנשרף הרואה חייב אף נשמת ישראל הניטלת דומה לו שאין לך ריק שבישראל שאין בו תורה ומצות ובפרק אלו מגלחין כתב לס"ת דתורה קרויה נר דכתיב כי נר מצוה ותורה אור ונשמה נקראה נר דכתיב נר ה' נשמת אדם עכ"ל וא"כ גם לדעת רש"י צריך לקרוע על אשה:

ומה שכתב חכם שמת הכל קרוביו והכל קורעים עליו. שם חכם שמת הכל קרוביו הכל קרוביו ס"ד אלא אימא הכל כקרוביו הכל קורעין עליו הכל חולצין עליו ואיני יודע למה לא כתב רבינו הכל כקרוביו:

ומ"ש עד שמגלים את לבם. כבר נתבאר טעמו בפרק זה:

ומ"ש שחליצה על החכם היא מימין. ברייתא פרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ב:) ופירש"י חכם ממונה על העיר שמבקשים ממנו הוראה. ולשון אבל שכתב רבינו קאי למה שכתב באדם כשר קורעין טפח אבל על חכם שמת קורעין עד שמגלים את לבם:

ומ"ש ובית מדרשו של אותו חכם בטל כל שבעה. בפרק אלו מגלחין שם ת"ר חכם שמת בית מדרשו בטל ופירש הרמב"ן בת"ה בטל כל ז' לפי שמספידים אותו ואין עוסקין בבית מדרשו כלל שלא יתעצלו מהספדו אבל שאר בתי מדרשות עוסקין בתורה אפילו בשעת הספד שאין מבטלין ת"ת להספד. וכתב הטור ואחר ההספד אין תלמידיו מתקבצים בבית מדרשו אלא מתחברים שנים שנים ולומדים בבתיהם והם דברי הרא"ש ונמוקי יוסף שכתבו בשם הראב"ד:

ומ"ש וכבר נהגו ת"ח וכו'. משמע דמיירי בשוים דוקא אבל גדול על הקטן לא אא"כ למד ממנו שום דבר וכ"כ הרמב"ן בת"ה והר"ן בפ"ק דקידושין:

ואיכא למידק למה תלה הדבר במנהג והלא מן הדין חייבים לקרוע וכדתניא חכם שמת הכל קורעין עליו ומשמע דאפילו לא למדו ממנו וכמו שדקדק הרא"ש בפרק אלו מגלחין ואפשר לומר דההיא באותם שאינם שוים לחכם שמת אבל בשוים לו לא מחייבי מדינא אלא שנהגו כך אי נמי על חכם שמת חייבים לקרוע מן הדין אפילו שוים לו אבל על ת"ח אין חייבים לקרוע השוים לו מן הדין אלא שנהגו כך. אי נמי דהכל חייבים לקרוע על חכם כדאיתא בברייתא ומיהו האי קריעה לא אתפרש בברייתא שיעורא ומשמע ליה ז"ל דשיעורא עד שיגלה את לבו ומיהו נהגו תלמידי חכמים לקרוע טפח בלבד שמאחר שהם עדיין תלמידי חכמים די להם שיקרעו טפח כשאר קריעה דעלמא וכתבו הגהות על דברי רבינו שכתב וכבר נהגו וכו' פירש ראבי"ה קרע שאינו מתאחה אבל הר"מ כתב שאינו אלא חומרא בעלמא והיכא דנהוג נהוג והיכא דלא נהוג לא נהוג ואין מורין כן. וכן כתב המרדכי במועד קטן:

הלכה יב

כל הקורעים על החכם שמת וכו'. ברייתא פ' אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ה). ועל מ"ש **רבינו שנ"ל שמאחה למחר** כתב הרב רבינו משה בן נחמן שאינו יודע למה יאסר בו ביום. ולי נראה שטעמו של רבינו מדקתני כיון שהחזירו פניהם מאחרי המטה שוללין משמע דלא התירו אלא לשלול ולא לאחות דאל"כ ליתני מאחין דהוי רבותא טפי ואע"ג דאיכא למימר דמשום דקודם קבורה הוא לא התירו אלא לשלול ולא לאחות מ"מ אם איתא לא הוה שתיק גמרא מלאשמועינן דמותר לאחות בו ביום:

ומ"ש על רבו אינו מתאבל אלא יום אחד. בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ה:) כי נח נפשיה דר' יוחנן יתיב עליה רבי אמי שבעה ושלשים א"ר אבא בריה דר' חייא בר אבא ר' אמי דעבד לגרמיה הוא דעבד דהכי א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן אפילו רבו שלמדו

חכמה אינו יושב עליו אלא יום אחד וכתב הרמב"ן שמתאבל עליו בחליצת מנעל ושאר דיני אבילות והרא"ש כתב שנוהג עליו כל דיני אבילות מקצת יום אחד:

הלכה יג

חכם שבאה שמועתו וכו'. בפרק אלו מגלחין תניא חכם כבודו בהספדו:

הלכה יד

אב ב"ד שמת הכל קורעין עליו וחולצין משמאל. ברייתא שם (דף כ"ב:):

ומ"ש וכל בתי מדרשות שבעירו בטלים וכו' עד ישבו בדרום. ברייתא שם ופירש הרמב"ן בת"ה כל בתי מדרשות בטלי ומבטלין ת"ת כל שבעה כדי שיהיו כולם פנויים ומתעסקים בהספדו והרגילין להתפלל בבהכ"נ משנים מקומם בקר וערב כשהם נכנסים שם להתפלל:

הלכה טו

נשיא שמת הכל קורעים עליו. (שם) נשיא שכיב א"ל רב חסדא לרב חנן בר רבא כפי אסיתא וקום עלה ואחוי קריעה לעלמא:

ומ"ש וחולצין שתי ידים מכאן ומכאן. שם:

ומ"ש וכל בתי מדרשות בטלין. ופירש הרמב"ן בת"ה כל בתי מדרשות אף אותם שחוץ לעיר כל אותם שיכולים לבא ביום שבת שאין מתפללין בעשרה אלא בביתו חוץ מקריאת התורה בשבת שבעה והוא הדין בשני וחמישי שלשה וזה אינו בחכם ואב ב"ד שאין מבטלין בה אלא מקצתן מתפללין בביהכ"נ ומקצתן בבית האבל:

ומ"ש ולא יטיילו בשוק אלא יושבים משפחות משפחות דוים כל היום. הם דברי ר"י בן קרחה שם בברייתא (דף כ"ג):

פרק י

הלכה א

השבת עולה למנין אבילות וכו'. משנה בפ' אלו מגלחין (מועד קטן דף י"ט) שבת עולה ואינה מפסקת וכתב הטור הטעם שאינו מפסיק מפני שא"א לז' ימים בלא שבת ואם היה מפסיק א"כ לא יהיו לעולם שבעה ימים והוא מדברי הרמב"ן בת"ה והכי איתא בירושלמי:

ואין אבילות בשבת אלא בדברים שבצנעה כגון עטיפת הראש וכו'. שם (דף כ"ד) אמר שמואל פח"ז חובה נת"ר רשות פריעת הראש חזרת קרע לאחוריו זקיפת המטה חובה נעילת הסנדל תשמיש המטה רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית רשות רב אמר אף

פריעת הראש רשות ושמואל מ"ש נעילת הסנדל דרשות דלאו כ"ע עבידי דסיימו מסנייהו פריעת הראש נמי לאו כ"ע עבידי דמגלו רישייהו שמואל לטעמיה דאמר שמואל וכו' כל עטיפה שאינה כעטיפת ישמעאלים אינה עטיפה כלומר וכ"ע לא נהגו בעטיפה זו אלא אבלים. וכתב הטור נת"ר רשות וחייב לנהוג בהם אבילות הילכך חייב לנהוג בהם כמו בחול כיון שאינו נראה כאבילות וכ"כ הרי"ף והרמב"ן והרא"ש וטעמא מדאמרינן התם אביי אשכחיה לרב יוסף דפריס ליה סודרא אריסיה ואזיל ואתי בביתיה א"ל לא סבר ליה מר אין אבילות בשבת א"ל הכי א"ר יוחנן דברים שבצנעה נוהג:

ומ"ש רבינו שעטיפת הראש הוי מדברים שבצנעה. נראה דהיינו לומר דבצנעה דוקא נוהג וכעובדא דרב יוסף דמשמע דלא הוה פריס סודרא אריסיה אלא בגו ביתיה דוקא ולא בפני רבים אלא דא"כ קשה דהל"ל גם בנעילת הסנדל שינהוג בצינעה מ"ש מעטיפת הראש ושמא יש לומר דכיון דלא אשכחן בגמרא מאן דחלץ מנעליו בצינעא לית לן למימר שיחלוץ מנעליו אפילו בצינעא ויותר נראה לומר דאף בפני רבים קאמר שיעטוף ראשו וקרי ליה דברים שבצינעה משום דיש לו מנעלים ברגליו וכמו שאמרו לובש מנעליו מוכיחין עליו וכדרבי יוחנן ועי"ל שטעמו משום דפסק כרב דאמר אף פריעת הראש רשות וא"כ חייב לנהוג בה כמו בחול כיון שאינו נראה כאבילות ואע"ג דמשמע בגמרא דטעמא דרב משום דלית ליה דשמואל דאמר כל עטיפה שאינה כעטיפת ישמעאלים אינה עטיפה ורבינו פסק בפ"ה כשמואל דמצריך עטיפת ישמעאלים וטעמא דאמר פריעת הראש רשות משום דקא סבר דאיכא אינשי דמכסו פומייהו בלא אבילות אבל קשה דמאי כתב דלובש מנעליו הא אמרינן דנעילת הסנדל רשות וא"כ חייב הוא לחלוץ ואפשר דמשום דבהאי זמנא אין רגילות לילך יחף פסק כן וגם הרא"ש כתב כן דהאידנא שאין רגילות לילך יחף הוי נעילת הסנדל חובה:

ומ"ש דנותן שלום לכל אדם. טעמו משום דהוי מדברים שבפרהסיא ולא הוזכר בגמרא משום דמילתא דפשיטא הוא:

ומ"ש ואם יש לו בגד מחליף ולא ילבש בגד קרוע בשבת אפילו על אביו ועל אמו ואם אין לו להחליף מחזיר את הקרע לאחוריו. ברייתא שם:

הלכה ב

מאימתי זוקפין את המטות בע"ש וכו' עד חוזר וכופה אותן במוצאי שבת. בסוף פרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ו):

הלכה ג

הרגלים וכן ר"ה ויום הכפורים אין דבר מדברי אבילות נוהג בהם. . **כתב** הרמב"ן שיש כת מן החכמים כדברי רבינו וטעמם משום דהא דקאמר בריש כתובות (דף ד') מסייע לרבי יוחנן דאמר אע"פ שאין אבילות במועד אבל דברים שבצינעא נוהג היא השמועה האמורה בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ד) אביי אשכחיה לרב יוסף דפריס סודרא אריש"ה בשבת אמר ליה לא סבר לה מר אין אבילות בשבת אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן דברים שבצינעא נוהג והם מפרשים דדוקא בשבת לפי שהיא עולה הנהיגו בה בצנעא אבל ברגלים שמפסיקין ואינם עולים לדברי הכל אינו נוהג לא בצנעא ולא בפרהסיא עכ"ל. ונראה מדבריו שהיו גורסים בההיא דרבי יוחנן דריש כתובות דשבת במקום דמועד והרמב"ן חולק על סברא זו והאריך לטעון עליה והעלה דדברים שבצינעא נוהגים במועד וכן פסקו התוס' והרא"ש בריש כתובות וכתבו שכן פסק בה"ג והיה נראה לומר דלאו בהכי מיירי רבינו אלא היינו לומר שאם קברו קודם הרגל אפילו שעה אחת בטלה ממנו גזירת שבעה כדמפרש ואזיל והוא משנה שם הקובר את מתו שלשה ימים קודם לרגל בטלה ממנו גזירת שבעה ובגמרא (דף כ') ת"ר קיים כפיית המטה שלשה ימים קודם לרגל אינו צריך לכפותה אחר הרגל דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים אפילו יום אחד ואפילו שעה אחת ואסיקנא בגמרא דהלכה כחכמים אלא שמתוך שלא הזכיר רבינו דברגל נוהגים דברים שבצנעא אדרבא כתב לקמן דקובר מתו ברגל לא חלה עליו אבילות כלל י"ל שמ"ש אין דבר מדברי אבילות נוהגים בהם מילתא באפי נפשה היא לומר דאפילו דברים שבצנעא אין נוהגים בהם וכמו שפירשם הרמב"ן. והא דאסיקנא דאפילו שעה קודם לרגל מבטל גזירת שבעה.

ומ"ש שר"ה ויוה"כ דינם כרגל. שם פלוגתא דתנאי ואיפסיקא הלכתא כר"ג דאמר ראש השנה ויוה"כ כרגלים וכחכמים דאמרי עצרת כרגלים:

ומ"ש נמצא מונה לאחר ר"ה ויוה"כ כ"ג יום ולאחר הפסח ט"ז יום וכו'. שם (דף כ"ד) דרש רב ענני בר ששון וכו' יום אחד לפני עצרת ועצרת הרי כאן י"ד וכו' דאמר רבי אלעזר אמר ר' אושעיא מנין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה שנאמר בחג המצות ובחג השבועות וכו' אדבריה רב פפא לרב אויא סבא ודרש יום אחד ור"ה הרי כאן י"ד אמר רבינא הילכך יום אחד לפני החג וחג ושמיני שלו הרי כאן כ"א יום. וא"ת למה ר"ה עצמו חשוב שבעה שהרי אין לו תשלומין כמו העצרת תירץ הרמב"ן כיון דהוי כרגל לגזירת שבעה חשוב כרגל שלם לגזירת שלשים מפני שהוקשו כל המועדים זה לזה שנאמר אלה מועדי ה'. וכתב הרא"ש וז"ל הקשה הראב"ד רב פפא כר"ג ס"ל דאמר

ר"ה ויוה"כ כרגלים וכיון דיוה"כ רגל הוא ומפסיק למה לי חושבנא דיליה בין דלחשביה לר"ה שבעה בין דלא לחשביה אלא חד יומא כי מטי ר"ה בטלי גזירות שבעה וכי מטי יוה"כ בטלי גזירות שלשים ותירץ דבכה"ג לא בטלי גזירות שלשים כיון דלא הוי אבילות שבעה כאורחייהו דתרתי הפסקות בהדי הדדי בחדא אבילות לא עבדינן אלא שבעה כי אורחייהו או שלשים כי אורחייהו וכיון דר"ה חשבינן במקום שבעה ויוה"כ אפילו במקום שבעה לא חשבינן ליה וכי מטי סוכות הוא דבטלה ממנו אבילות ומעיקרא לא דתרי עילויי בחדא אבילות לא עבדינן ולהכי קאמר הרי כאן י"ד ולא קאמר בטלה ממנו גזירת שבעה במתניתין לאשמועינן דבעי אשלומי ומיזל עד הרגל וליכא הפסקה כלל מהנך עד דמטי לעיקר הרגל משום דחשיבי כרגלים גמורים ומיהו אם קובר מתו שבעה ימים קודם ר"ה בטלי ממנו גזירת שלשים כרגל גמור וכ"כ בה"ג היכא דמית ליה מת קודם ר"ה יום אחד עולה למנין שבעה ור"ה שבעה הרי י"ד ושבעה ימים שבין ר"ה ליוה"כ הרי כ"א יום ויוה"כ שהוא כרגל שבעה ונקיט ליה תרי יומי בתר יוה"כ למשלם תלתין יומין עכ"ל. ונתבארו דברי רבינו זולת

מ"ש נמצא מונה לאחר ר"ה ויוה"כ כ"ג יום שיש לתמוה עליו שהרי אמרו בגמ' בפירוש יום אחד לפני ר"ה ור"ה הרי כאן י"ד ונמצא שאינו צריך למנות אחר ר"ה אלא י"ו יום והיאך כתב שהוא צריך למנות כ"ג וכבר השיגו הראב"ד וכתב א"א יש כאן שבוש וכו' נראה שטעמו מדאמרינן בגמרא רבינא איקלע לסורא דפרת א"ל רב חביבא אמר מר יום אחד לפני ראש השנה ור"ה הרי כאן י"ד א"ל אנא מסתברא כר"ג הוא דאמינא ומפרש רבינו דרבינא לא אודי במנין ר"ה שיהא עולה שבעה מפני שאינו רגל והיינו דאמר מסתברא כר"ג אמרי להפסיק כרגלים אבל לא למנות יומי שבעה ועוד סובר שאין יום הכפורים מבטל גזרת שלשים מהקובר את מתו קודם ר"ה שכל שלא הפסיקו רגל ראשון שפגע בו תחלה אין רגל מפסיקו כפי הסברא הנזכרת למעלה כ"כ הרמב"ן ליישב דברי רבינו מ"מ כתב שאין דבריו נראין שאין הפרש בין ר"ה לשמיני של חג שנמנה שבעה ואע"פ שזה מכלל הרגל וזה אינו רגל אנו אין לנו בגמרא שיהא מנין זה תלוי ברגל ולא רגל אלא או שנתלה הדבר במי שיש לו תשלומין שבעה או שנאמר שכל המפסיקין עולין כמימריה דרב פפא דאמר אפילו ר"ה וכיון דאוסיף רבינא אפילו שמיני של חג שמע מינה דכל המפסיקין נמנין שבעה ליומי עכ"ל:

הלכה ה

הקובר את מתו שבעת ימים קודם רגל וכו'. שם איפליגו תנאי בחל יום שביעי בערב הרגל ואיפסיקא הלכתא בגמרא כאבא שאול דאמר מצות שבעה מבטלת גזירת שלשים

כלומר שאם חל יום שביעי שלו בערב הרגל בטלה ממנו גזרת שלשים דמקצת היום ככולו וים שבעה עולה לכאן ולכאן:

ומה שכתב ואם על אביו ואמו הוא מתאבל וכו' עד שישלח פרע או עד שינערו בו חביריו. כן כתב הרא"ש וכן דעת סמ"ג שכתב אהא דתניא דעל אביו ואמו אינו נכנס לבית המשתה עד שנים עשר חדש מכאן למדנו דדבר שאינו תלוי בשבעה ושלשים אין רגל מפסיק וכן פוסק בירושלמי עכ"ל:

הלכה ו

חל ששי שלו בערב הרגל וכו'. שם (דף י"ט:) אמר רב הונא בריה דרב יהושע הכל מודים שאם חל שלישי שלו להיות ערב הרגל שאסור ברחיצה עד הערב וכתבו הרי"ף והרא"ש וה"ה אפילו יום ששי מ"ט דאכתי לא שלים אבילות דידיה אלא לרגל הוא מפסיק ליה אבילות הילכך אין מותר לרחוץ עד ערב הרגל וקי"ל כוותיה עכ"ל:

ומ"ש רבינו ולאחר יו"ט משלים מיום המיתה ואסור בהם בכל חמשה דברים. הם גזירות הנוהגים בשלשים:

הלכה ז

חל שביעי שלו להיות בערב הרגל והרי הוא שבת וכו'. שם (דף י"ז:) אמתני' דאלו מגלחין במועד תנא האבל וכו' מותר בגילוח האי אבל ה"ד אילימא שחל שמיני שלו בערב הרגל איבעי ליה לגלוחי בערב הרגל אלא שחל שמיני שלו בשבת ערב הרגל איבעי ליה לגלוחי בע"ש וכו' לא צריכא שחל שביעי שלו להיות שבת ערב הרגל ותנא ברא סבר לה כאבא שאול דאמר מקצת היום ככולו ויום שבעה עולה לכאן ולכאן וכיון דשבת הוי אנוס הוא:

ומ"ש וכן מגלח אחר עצרת וכו'. אחל שביעי שלו בערב הרגל והרי הוא שבת קאי ופשוט הוא:

הלכה ח

הקובר את מתו בתוך הרגל וכו'. כבר נתבאר בפרק זה:

ומ"ש ומונה שלשים מיום הקבורה וכו'. מבואר בברייתא פ' אלו מגלחין (מועד קטן דף י"ט:):

הלכה ט

המקומות שעושין שני ימים טובים וכו'. כן פסק הרי"ף שם וכן פסקו הרמב"ן והרא"ש בשם בה"ג:

הלכה י

הקובר את מתו ביו"ט שני וכו'. כ"כ הרא"ש בפרק אלו מגלחין בשם בה"ג וכ"כ הרי"ף שם והוא ע"פ מה שנתבאר ברפ"א שדעת הגאונים והרי"ף והרמב"ן דאבילות יום ראשון דאורייתא וכתב הרמב"ן שאין דבריהם אלא בשבעה מתי מצוה המפורשין בתורה אבל באותם שהוסיפו עליהם מד"ס אין מתאבלים עליהם ביו"ט ופשוט הוא:

ומ"ש אבל אם קבר ביו"ט השני של ר"ה וכו'. הרמב"ן כתב שהוא חלוק בזה דסוף סוף מדרבנן הוא וכיון שהוא דרבנן אתי אבילות יום ראשון שהוא דאורייתא ודחי ליה ורבינו סובר דכיון דכיומא אריכתא נינהו הוי כאילו גם יום שני חשיב דאורייתא:

פרק יא

הלכה א

אע"פ שאין אבילות במועד וכו'. בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ד:) תנן לגבי חול המועד אין קורעין ולא חולצין ולא מברין אלא קרוביו של מת:

ומ"ש אבל ביו"ט אפילו ביו"ט שני אין קורעין וכו'. כן כתב הרמב"ן בת"ה דאפילו קרוביו של מת אין קורעין והר"ן כתב בפ"ק דיו"ט איכא מ"ד כיון דיו"ט שני לגבי מת כחול שויוה רבנן קורעין בו שאף זה כבודו של מת הוא ואינו נראה שאין אלו עסקיו עכ"ל:

הלכה ב

אין קורעין במועד וכו' עד שהכל אבלים עליו. משנה וגמרא פרק אלו מגלחין:

הלכה ג

כשמברין את האבלים וכו' עד שלא להרגיל את ההספד. משנה שם (דף כ"ז):

וכן אין מלקט עצמות אביו ואמו במועד וכו'. במשנה פ"ק דמ"ק (דף ח') פלוגתא דרבי מאיר ורבי יוסי ופסק כר' יוסי:

וכן אין מספידין את המת בחנוכה ובפורים ולא בראשי חדשים. משנה בסוף מ"ק (דף כ"ח:) שאינן מקוננות בהם:

ומ"ש אבל נוהגים בהם כל דברי אבילות. כ"כ המרדכי בשם רבינו גרשום והטעם משום שלא אמרו שמפסיקין אלא רגלים והני לא איקרו רגלים. והטור כתב בשם שאלתות שפורים מבטל אבילות אבל לא חנוכה ור"ח ולא ידענא מאן פליג ליה וכתב הטור בשם מהר"מ שגם פורים אינו מבטל אבילות אלא שכתב שאין נוהגין בו לא בי"ד ולא בט"ו אלא דברים שבצנעא וגם עליו אני תמה מנין לו לחלק בין פורים לחנוכה ור"ח:

ומותר לספוד לפני חנוכה ופורים ולאחריהן. אף על גב דגרסינן במגלת תענית יומי פוריא דלא למספד בהון ואיפסיקא הלכתא בפ"ב דתעניות כרבי יוסי דאמר כל הכתוב במגלת תענית דלא למספד לפניו ולאחריו אסור ואף על גב דאמרינן בסוף פרקא קמא דראש השנה (דף י"ט:) דאף על גב דבטלה מגלת תענית חנוכה ופורים לא בטלו היינו לענין חנוכה ופורים עצמם אבל לפניהם ולאחריהם מותר דלא עדיפי לפניהם ולאחריהם בחנוכה ופורים משאר ימי מגילה עצמה וכ"כ הטור:

הלכה ד

הנשים במועד מענות וכו' עד ואשה רעותה קינה. משנה בסוף מ"ק (דף כ"ח):

הלכה ה

ומ"ש במה ד"א בשאר העם וכו' עד וסופדין אותו. מימרא שם: [לא מצאתי אלא במגילה ג': ובמ"ק כ"ז:]:

ומ"ש אבל לא ביו"ט שני. טעמא דמסתבר הוא כיון שהוא במקום יו"ט דאורייתא:

הלכה ו

לא תעורר אשה על מת שלה וכו'. משנה פ"ק דמ"ק (דף ח') לא יעורר אדם על מתו ולא יספידנו קודם לרגל שלשים יום ואתמר עלה בגמרא דרב אמר דלא מיתסר אלא אם מספידין בשכר כדי שלא יתן לספדן מעות שהם מוכנין לו לשמחת הרגל אבל בחנם שרי ושמואל אמר דאפילו בחנם אסור לפי שאין המת משתכח מן הלב שלשים יום ואי הספידו פחות משלשים לפני הרגל אתי למיספד ברגל דעדיין לא שכחו ויש פוסקים כרב ורבינו פסק כשמואל וכן דעת הראב"ד והרא"ש משום דירושלמי סבר כוותיה:

ומ"ש רבינו במה דברים אמורים במת ישן וכו'. ירושלמי שם והטעם משום דכשמת תוך שלשים יום המרירות כבר הוא בלבו על מיתת המת ואין בו תוספת מפני ההספד ונראה דהוא הדין אם באה לו בתוך שלשים לרגל שמועה אפילו רחוקה. ונ"ל דלא מיתסר במת ישן אלא לפי מנהגם שהיו נוהגין להספיד כדי לעורר בכי ויללה אבל מה שאנו נוהגים שבתשלום השנה מספידין המת ומזכירין נשמתו לשמואל נמי שרי שאין זה עירור שלא ישכח מן הלב עד שלשים יום אדרבה דעתם להפסיק ע"י כך אבילותם:

הלכה ז

שבעת ימי חתנות הרי הם כרגל. נלמד ממה שיבא בסמוך:

ומ"ש ומונה השלשים מאחר ימי השמחה. כ"כ הטור בשם הרמב"ן מנין שלשים אינו מונה אלא משבעת ימי האבילות ואילך ואינו דומה לקובר מתו ברגל שהרגל עולה לו למנין שלשים אע"פ שאינו מונה שבעה אלא לאחר הרגל דהתם נוהג מצות שלשים ברגל

אבל הכא כל שבעת ימי החופה מותרין בגיהוץ ותספורת הילכך לא סלקי כלל וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל ע"כ:

הלכה ח

ומה שכתב הכין כל צרכי הסעודה וכו' עד סוף הפרק. בריש כתובות (דף ג' ד') ופירש רש"י מכניסין את המת לחדר שלא יקברוהו דאם כן חלה אבילות על האבל בסתימת הגולל ושוב לא יוכל לכנוס עד שיעבור האבל ופורש ויקברו המת מיד דכיון דחלה עליו חתונה הויא לגביה כרגל ולא אתיא אבילות וחיילא ואמאי דקאמר נוהג שבעת ימי המשתה ואחר כך נוהג שבעת ימי אבילות כתב הר"ן דלדברי הגאונים דיום מיתה וקבורה חייב באבילות מדאורייתא טעמא דנוהג ימי המשתה ברישא הוי משום דבית דין מתנים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה לפי זה אינו ראוי להתעסק בדברים של שמחה כל אותו היום אלא שאינו חייב לעשות מעשה של אבילות והיינו שב ואל תעשה עכ"ל. ואהא דאמרינן ודוקא אביו של חתן או אמה של כלה פירש רש"י אביו של חתן הוא הטורח בצרכי סעודה ואמה של כלה היא המכינה תכשיטין ואם לא יכנוס עכשיו שוב אין מכין להם. וכתב הר"ן ואמה של כלה וכגון דאיכא תמרוקי נשים וקשוטין שאין מתקיימין דאי לא באותם תכשיטין שהכינה לה תנשא לאחר שבעת ימי האבילות ולא צריכה למיטרח עלה. ומדברי רבינו נראה שגם אמה של כלה מטעם הכנת צרכי סעודה הוא:

ומה שכתב רבינו אבל אם מת אביה של כלה נוהגים שבעת ימי האבל תחלה ואחר כך תכנס לחופה. משמע מדבריו שמיד אחר שבעת ימי האבל תכנס לחופה וכן כתב הרמב"ן שאין מאחרים החופה שלשים יום כיון דטריחא ליה וקאי עליה מילתא:

פרק יב

הלכה א

ההספד כבוד המת הוא וכו'. בפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מ"ו:) איבעיא להו הספדא יקרא דחיי הוי או יקרא דשכבי הוי למאי נ"מ דאמר לא תספדוהו להההוא גברא אי נמי לאפוקי מיורשים ופשטינן דיקרא דשכבא הוא:

ומה שכתב אבל אם צוה שלא יקבר אין שומעין לו. גם זה שם בעיא ולא איפשיטא וכתב הרמב"ן הילכך קוברין אותו דספק איסורא הוא אפילו בעו יורשים נמי דלא ליקברוה מוציאים מהם בע"כ ואפילו במת בעלמא דלית ליה קוברים ואמר אל תקברוני אין

שומעין לו דבזיונא דכולהו חיי קא אמרינן ולא משום בני משפחה בלחוד וכ"כ רבינו בפי"א מהלכות זכייה שאסור להניחו בלא קבורה:
ומה שכתב רבינו שהקבורה מ"ע וכו'. ג"ז בפרק נגמר הדין שם:

הלכה ב

כל המתעצל בהספדו של חכם וכו' עד אצל הקב"ה. בפרק ר' אליעזר דאורג (דף ק"ה:):

הלכה ג

אין מניחין ספר תורה על מטתו של חכם וכו' עד דרך גנות. בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ה):

הלכה ד

אין פוחתין משבעה מעמדות ומושבות למת. בפרק המוכר פירות (בבא בתרא דף ק') וקאמר שהם כנגד שבעת הבלים שבקהלת:
ומה שכתב ואין עושין מעמד ומושב בפחות מעשרה. משנה פרק הקורא עומד (מגילה דף כ"ג:) ומפרש טעמא בגמרא דכיון דבעי למימר עמדו יקרים עמודו בבציר מעשרה לאו אורח ארעא:
ומ"ש ואין עושין אלא בקרובים וכו' עד ובמקום שנהגו. בס"פ המוכר פירות (בבא בתרא דף ק'):
כיצד עושין במקום שנהגו וכו' עד שבע פעמים. ג"ז שם:

הלכה ה

כדרך שעושים מעמד ומושב לאנשים כך עושים לנשים. שם משמע הכי:
ומספידים הנשים וכו'. בפרק בני העיר (מגילה דף כ"ח:) רפרם ספדה לכלתיה ובספ"ב דר"ה ספדה רבן גמליאל לאמו של בן זוא הספד גדול:
ומ"ש אבל אין מניחין מטת האשה וכו'. משנה וגמרא בסוף מ"ק (דף כ"ז):

הלכה ו

המלקט עצמות וכו'. ירושלמי:

הלכה ז

המפנה ארונו של מת וכו'. בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ז):

הלכה ח

המלקט עצמות אביו ואמו וכו' עד אפילו צרורים בסדינו. בפ"ק דמ"ק ופירש"י אפילו צרורין לו בסדינו שאינו מלקטן ואינו רואה אותן ה"ז מתאבל עליהן כל זמן שלא נקברו והתוספות כתבו דיותר נראה לפרש דה"ק דאפילו צרורים לו בסדינו אינו מתאבל לערב

וכתב רבינו ירוחם אותו יום נוהג באבל בעטיפת ראש וכפיית המטה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה ורחיצת וסיכה וכל מה שאסור באבל. וכתב הטור ולאו דוקא עצמות אביו אלא על כל הקרובים נמי מתאבל עליהם שיום ליקוט עצמות הם בכל הדברים הנוהגים באבל בקריעה ובכל דיני אבילות כל שקורעין עליו בשעת ליקוט עצמות והם דברי הרמב"ן והרא"ש. וכתב עוד הטור כתב מהר"מ כל זמן שלא נקברו חל עליו כל דין אנינות ליאסר בשתיית יין ואכילת בשר ואחר שנקבר חל עליו כל דין אבילות עד הערב וא"א הרא"ש כתב שאין עליו דין אנינות כלל אלא מיד חל עליו דין אבילות אפילו קודם שקברום. וכתב עוד הטור היה עומד ומלקט וחשכה מותר ביום שלאחריו לפיכך אין מלקטין אותם סמוך לחשכה כלומר כדי שלא יהא נמצא שלא נתאבל על ליקוט עצמות אביו והיא ברייתא באבל רבתי וכתבוה הרמב"ן והרא"ש ולא ידעתי למה השמיטה רבינו ואפשר דס"ל דלאו דסמכא היא מפני כשהתחיל ללקט חל עליו אבילות מיד וכיון שנתאבל עליו שעה אחת אע"פ שמיד חשכה מה בכך הרי נתאבל:

ומה שכתב רבינו ואין אומרים עליהם קינות. אע"פ שכבר כתב כן לעיל חזר לכתבו ללמדנו דאפילו על עצמות אביו ואמו אין אומרין קינות:

הלכה ט

אין מספידין את הקטנים ובן כמה שנים וכו' עד בני שש. בפרק אלו מגלחין ופירש"י שהעני מצטער על בניו יותר מהעשיר לפי שאין לו שמחה אחרת:

הלכה י

תינוק שמת וכו' עד אין רבים חייבים להתעסק בו. הכל פרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ד):

הלכה יא

ומ"ש כל היוצא במטה רבים מצהיבים עליו וכו'. הם דברי רבן שמעון בן גמליאל שם:

ומ"ש כל הניכר לרבים וכו'. הם דברי רבי אלעזר בן עזריה ומפרש רבינו דמצהיבין לחוד ומתעסקין עמו לחוד ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי:

הלכה יב

העבדים והשפחות וכו'. ס"פ היה קורא (ברכות דף ט"ז:):

פרק יג

הלכה א

כיצד מנחמין את האבלים וכו': **ומה שכתב ואין שורה פחותה מעשרה**. סנהדרין פרק כהן גדול (דף י"ט):

הלכה ג

האבל מיסב בראש. בסוף מ"ק (דף כ"ח) ובפרק מציאת האשה (כתובות דף ס"ט:):
ואין המנחמין רשאים לישב אלא על גבי קרקע וכו': **ואין רשאין לומר דבר עד שיפתח האבל את פיו תחלה וכו'**. בסוף מועד קטן (דף כ"ח):
וכיון שנענע בראשו וכו'. בסוף מועד קטן (דף כ"ז:). וכתב הטור דכיון שהוא אסור בשאילת שלום בזמן שפוטר המנחמים שוחה בראשו כתלמיד השוחה לפני רבו ליתן שלום והם דברי הרמב"ן בשם הר"י בן גיאת:

הלכה ד

מת שאין לו אבלים וכו'. בסוף פרק שואל (שבת דף קנ"ב) ופירש"י במקומו במקום שמת שם ועכשיו נוהגים לישב במקום האבלים ומשכיבים עליו:

הלכה ה

הכל חייבים לעמוד בפני נשיא חוץ מאבל וחולה. בסוף מועד קטן (דף כ"ז:):
ולכל העומד מפניו אומר לו שב וכו'. שם בסמוך לכל אומרים שבו חוץ מאבל וחולה וסובר רבינו דקאי לנשיא דסמיך ליה שאע"פ שאינם חייבים לעמוד אם רצו לעמוד עומדים:

הלכה ו

מכבדין ומרבצין וכו' עד שלא לבייש את העניים. ג"ז שם (דף כ"ז):

הלכה ח

אין שותין בבית האבל וכו'. בפירקא קמא דכתובות (דף ח' ע"ב) תניא עשרה כוסות התקינו בבית האבל שלשה לפני סעודה וכו' ושלשה תוך הסעודה וכו' וארבעה לאחר הסעודה וכו' הוסיפו עליהם עוד ארבעה וכו' התחילו שותים ומשתכרים החזירו הדבר ליושנו ופירש רש"י לעשרה והרמב"ן פירש שלא ישתו אלא תוך הסעודה דיין שבתוך הסעודה אינו משכר ודברי רבינו כפירוש רש"י אבל לא נהגו כן ואף רבינו לא כתבה דרך חיוב אלא דרך שלילה. ובפרק רביעי כתב נקבר המת מותר לאכול בשר ולשתות יין כדי לשרות אכילה שבמעיו אבל לא לרווות:

הלכה ט

אין אומרים שמועה וכו'. ברייתא בסוף מ"ק:

וכן אין אומרים בפני המת וכו'. בפרק מי שמתו אין אומרים בפני המת אלא דבריו של מת ואיכא התם תרי לישני ופסקו הפוסקין כלישנא דאמר לא נצרכה אלא לדברי תורה אבל מילי דעלמא לית לן בה וכתב הרמב"ן ומה הן דבריו של מת הלכות הספד והוצאת המת וקבורה. והא דאמרינן בספ"ק דבבא קמא מאי וכבוד עשו לו במותו שהושיבו ישיבה על קברו כתבו התוספות לא על קברו ממש אלא ברחוק ארבע אמות דליכא לועג לרש וכ"כ נמוקי יוסף בשם הרא"ש וכתב עוד בשם הרמ"ה דכיון דלכבוד שיכבא הוא דעביד שרי ורבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל בביאורו לטור אורח חיים הביא דברי נמוקי יוסף וכתב על דברי הרמ"ה שעל זה סמכו לומר פסוקים בבית הקברות ודרשא למתים עכ"ל וכך הוא מנהג פשוט היום:

הלכה י

אין בוכין וכו' ואין מספידין וכו'. בסוף מ"ק (דף כ"ז:):

ומ"ש בד"א בשאר העם וכו'. כן נראה ממה שיבא בסמוך:

ומ"ש ואין בוכין עליהם יותר מל' יום וכן אין מספידין עליהם יתר מי"ב וכו'. בפרק הנושא (כתובות דף ק"ג:):

ומ"ש וכן חכם שבאה שמועתו וכו'. בפרק הערל (יבמות דף ע"ט) גבי שאול שלא נספד כהלכה אמר דוד שאול נפקו ליה תריסר ירחי שתא ולאו דרכיה למספדיה:

הלכה יא

אל יתקשה אדם על מתו וכו'. בסוף מועד קטן:

הלכה יב

כל מי שאינו מתאבל וכו'. דברי רבינו ראויים אליו:

ואחד מבני חבורה שמת וכו'. בפרק רבי אליעזר דאורג (שבת דף ק"ו):

כל שלשה ימים וכו'. בסוף מועד קטן:

פרק יד

הלכה א

מ"ע של דבריהם:

הלכה ב

וגדולה הכנסת אורחים וכו'. בפרק מפנין (שבת דף קכ"ז):

כל שאינו מלוה כאילו שופך דמים. בריש פרק עגלה ערופה (סוטה דף מ"ז:):

הלכה ג

ומה שכתב כופין ללויה וכו'. גם זה שם.

ומה שכתב ובית דין היו מתקנין שלוחין וכו': **אפילו המלוה את חבירו ארבע אמות וכו' עד שלש פרסאות**. בר"פ עגלה ערופה (סוטה דף מ"ו:):

הלכה ד

ביקור חולים מצוה על הכל וכו' עד כמה פעמים ביום. בפרק אין בין המודר (נדרים דף ל"ט).

ומ"ש וכל המבקר את החולה וכו' עד כאילו שופך דמים. שם (דף מ'):

הלכה ה

אין מבקרין את החולה וכו' עד מיד. במסכת שמחות ובירושלמי פ"ג דפאה ואמרינן התם שקרובים והחברים נכנסים מיד ולא ידעתי למה השמיטו רבינו:

אין מבקרין לא בשלש שעות ראשונות ביום וכו'. בפרק אין בין המודר (נדרים דף מ') ויהיב טעמא בגמרא כי היכי דלא ליסח דעתיה מן רחמי תלת שעי קמייתא רווחא דעתיה בתרייתא תקיף חולשיה ולא ידעתי למה השמיט טעם הגמרא ואפשר שלא היה בגירסתו:

הלכה ו

הנכנס לבקר את החולה לא ישב וכו'. בפרק קמא דשבת (דף י"ב:) וכתבו התוספות נראה דדוקא כשהחולה שוכב בנמוך שלא ישב בגבוה מראשותיו של חולה ופירש"י מתעטף מאימת שכינה כאדם היושב באימה ואינו פונה לצדדין:

הלכה ח

מי שהיו לפניו מת וכלה וכו'. באבל רבתי לבית האבל ולבית המשתה בית האבל קודם והרמב"ן כתב על דברי רבינו ולא נהירא וההיא דאבל רבתי לאו בשעת הכנסת כלה לחופה אלא כל שבעה דהבראת האבל קודם לאכילת בית המשתה:

מת וכלה וכו' עד חייבים להתעסק עמו. בפ"ב דכתובות (דף י"ז):

הלכה י

מת אחד בעיר וכו'. בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ז:):

הלכה יא

ת"ח שמת וכו' עד להוצאתו. פרק ב' דכתובות:

הלכה יב
קוברים מתי עכו"ם וכו'. בס"פ הניזקין (גיטין דף ס"א):

הלכה יג
בתי הקברות אסורים בהנאה. . ומ"ש ולא נוהגין בהם קלות ראש. בפרק בני העיר (מגילה דף כ"ט) תנו רבנן בתי הקברות אין נוהגין בהם קלות ראש אין מרעין בהם בהמה ואין מוליכין בהם אמת המים ואין מלקטין בהם עשבים ואם לקטן שורפן במקומן ולא ידעתי למה השמיט רבינו כל זה:
לא ילך אדם וכו'. ברייתא פרק מי שמת (דף י"ח) ובנוסחי דידן גבי ספר תורה לא יהלך אדם בביה"ק וס"ת בזרועו ויקרא בו והכי מסתבר דבלא קריאה בו מאי לועג לרש איכא:

הלכה יד
המוליך עצמות וכו'. ברייתא פרק מי שמתו (ברכות דף י"ח:):

הלכה טו
אין מפנין את המת וכו' עד אפילו ממכובד לבזוי. ירושלמי בסוף פ"ב דמ"ק ויהיב טעמא התם למה בתוך שלו מותר מפני שערב לו לאדם שיהיה נוח אצל אבותיו וכתב הרמב"ן דהוא הדין דלהעלותו לארץ ישראל שרי וכתב עוד שאם מתחלה היה דעתם לפנותו מותר:

הלכה טז
אין קוברין מת על גבי מת. באבל רבתי. וכתב הטור ודוקא שאין ביניהם עפר ששה טפחים:
ומה שכתב ולא שני מתים כאחד וכו'. גם זה שם ואע"ג דר' יהודה הוא דקאמר האיש נקבר עם בתו הקטנה והאשה עם בנה הקטן ועם בן בנה הקטן זה הכלל כל שישן עמו בחייו נקבר עמו במותו כתב הטור שנהגו עכשיו כר' יהודה והוא מדברי הרמב"ן. ובנוסחא דידן יש ט"ס בדבר שכתב היוצא במקום הישן:

הלכה יז
עפר הקבר וכו'. בפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מ"ז:):

הלכה יח
הבונה קבר למת וכו'. שם וכרבא דאמר הזמנה לאו מילתא היא:
ומ"ש אפילו הטיל בו נפל נאסר בהנאה. שם:

הלכה יט
נפש שנעשה לשם חי וכו' עד אף על פי שפנהו. גם זה שם:

הלכה כ

הבונה קבר לאביו וכו'. גם זה שם והטור כתב לא יקבר בו הוא עולמית מפני כבוד אביו אבל אחר מותר לקבור בו:

הלכה כא

המת אסור בהנאה כולו. בכמה דוכתי אמרו דמת אסור דגמר שם שם מעגלה ערופה:

ומה שכתב חוץ משערו איני יודע מנין לו דהא בסוף פרק קמא אמרינן דאסור ודוחק לומר דבפאה נכרית דתלי בסיכתא דמשמע בגמרא דשרי דא"כ הי"ל לפרש:

ומ"ש וכן ארון וכל תכריכיו וכו'. יתבאר במה שיבא בסמוך:

ומ"ש אבל כלים המוכנים לתכריך וכו'. בפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מ"ח) וכרבא דאמר הזמנה לאו מילתא היא:

הלכה כב

כל הכלים שזורקין על המת וכו' עד אין מצילין אותן. בפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מ"ח ע"ב) וכרבן שמעון בן גמליאל דמפרש דברי תנא קמא הוא:

הלכה כד

מלמדין את האדם וכו' עד בלא תשחית. באבל רבתי (פרק שמיני):

הלכה כה

מלך שמת עוקרין סוס שהיה רוכב וכו': ומה שכתב מקום שאינו עושה אותה טריפה. הוא כי היכי דלא לעבור בבל תשחית [והברייתא משובשת שם וצריך תיקון]:

ומושיבין ישיבה על קברו וכו'. בסוף פרק קמא דבבא קמא (דף ט"ז:) אמרינן שעשו כן לחזקיה מלך יהודה ומשמע לי שלא עשו כן לשום מלך כי אם לו מפני שהעמיד תורה הרבה בישראל כדאמרינן בפרק [חלק] (דף צ"ד ע"ב) ויש לתמוה על רבינו שסתם דבריו דמשמע דסבירא ליה דלכל מלך עושין כן וקשה דא"כ מאי רבותיה דחזקיה דמשבח קרא שהושיבו ישיבה על קברו:

ונשיא שמת אין מבטלין ישיבתו וכו'. בסוף פרק הנושא (כתובות דף ק"ג:):

הלכה כו

מלך או נשיא שמת וכו'. בפ"ק דע"ז (דף י"א):

סליקו הלכות אבל בס"ד